

Nr 326.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst; given Stockholms slott den 18 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att godkänna bilagda förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. J. Beskow.

Förslag

till

Kungörelse

med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Häri genom förordnas som följer:

§ 1.

Mom. 1. Befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga, där ej bestämmelser i annan ordning äro eller varda meddelade, med nedan i denna författning angivna begränsningar och undantag uppbära dyrtidstillägg å följande i avlöningen ingående slag av kontanta förmåner, nämligen:

lön och lönetillägg;

tjänstgöringspenningar;

ortstillägg, dyrortstillägg och kallortstillägg;

arvode;

ålderstillägg och därmed jämförlig avlöningsförhöjning;

extra avlöningstillägg;

extra lönetillägg;

provisoriskt avlöningstillägg;

tillfällig löneförbättring;

tillfälligt lönetillägg;

ersättning för bostad, bränsle, lyse, inkvartering och beklädnad;

inkvarterings- och servisbidrag;

lönetillägg för tjänstehästar;

dagavlöning och dagavlöningstillägg vid armén och marinen samt portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre per dag;

tillfällig förhöjning i dagavlöning för visst manskap vid armén och marinen;

häradskrivares och landfiskals förvaltningsbidrag;
uppmuntringspenningar och tillfällig arvodesförhöjning för lotsar,
kvarstående på gammal stat;

docentstipendium vid statens högskolor;

tantiem till överdirektör vid statens vattenfallsverk och kraftverks-
direktör enligt 5 § 2 mom., vikariatsersättning enligt 20 § samt gott-
görelse till lokomotivförare, som bestrider tjänst såsom lokomotivmästare,
enligt 38 § 2 mom. i avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänste-
män vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vatten-
fallsverk (nr 343);

vikariatsersättning enligt 19 § i avlöningsreglementet den 22 juni
1920 för tjänstemän vid domänverket (nr 493);

vikariatsersättning enligt 19 § i avlöningsreglementet för befatt-
ningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den
civila statsförvaltningen; samt

vikariatsersättning enligt 16 § i avlöningsreglementet för officerare
och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat
m. fl. vid armén och marinen.

Mom. 2. Åtnjuter befattningshavare, som i mom. 1 omförmäles,
i och för tjänsten efter vederbörande myndighets bestämmande bekläd-
nadsersättning eller annan kontant ersättning, må jämväl å sådan ersätt-
ning dyrtidstillägg utgå, om och i den mån myndigheten, med hänsyn
särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 till följd av steg-
ringen i levnadskostnaderna beviljad förhöjning av ersättningen, prövar
sådant av omständigheterna påkallat.

Detsamma skall gälla i fråga om arvode till stenograf enligt 36 §,
till föreståndare för växeltefonstation jämlikt 37 §, till tågdirigent
enligt 38 § 1 mom. samt i fråga om ersättning för beredskapstjänst
enligt 38 § 3 mom. i ovannämnda avlöningsreglemente den 19 juni 1919
för tjänstemän vid postverket m. fl. ävensom i fråga om arvode till
stenograf jämlikt 28 § i avlöningsreglementet den 22 juni 1920 för
tjänstemän vid domänverket.

Mom. 3. Dyrtidstillägg utgår icke å det särskilda belopp, som
enligt medgivande av 1921 års riksdag vid ingången av januari månad 1922
utbetalas till statsrådsledamöter samt till tjänstemän, å vilka avlönings-
reglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra
verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, eller avlöningsreglementet
för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare
på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen äger tillämpning.

§ 2.

Dyrtidstillägget utgår, i enlighet med vad i §§ 3 och 4 närmare stadgas, i visst förhållande till ett grundtal, som av Kungl. Maj:t fastställles.

Grundtalet bestämmes sålunda, att sedan, med ledning av genom socialstyrelsens försorg verkställda beräkningar rörande den efter ingången av augusti månad 1914 inträdda ökningen i levnadskostnader, av Kungl. Maj:t fastställts det tal, som skall anses motsvara levnadskostnadsökningen, nämnda tal minskas med en tiondel, varvid, för den händelse brutet tal uppstår, detsamma jämnas till närmast lägre hela tal.

Allt efter som inträffade förändringar i levnadskostnadernas allmänna läge därtill giva anledning, fastställer Kungl. Maj:t, med ledning av de av socialstyrelsen senast verkställda beräkningar rörande ökningen i levnadskostnader, nytt grundtal att äga tillämpning från och med den månad, under vilken Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, till den månad, under vilken Kungl. Maj:t må komma att på grund av ånyo inträdd förändring fastställa annat grundtal.

Närmare föreskrifter angående de beräkningar rörande ökningen av levnadskostnader, som skola av socialstyrelsen verkställas, meddelas av Kungl. Maj:t.

§ 3.

Där annorlunda icke är i § 4 av denna kungörelse eller eljest i särskild ordning stadgat, utgår dyrtidstillägget, räknat efter den för månad uppburna avlöningen, på följande sätt.

Till befattningshavare med en familjemedlem, som här nedan sägs, utgår å avlöningsörmmåner, som icke överstiga 85 kronor i månaden, dyrtidstillägget efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet. Överstiger avlöningen 85 kronor men icke 1,250 kronor i månaden, utgår dyrtidstillägg för den del därav, som utgör 85 kronor, på sätt nyss är sagt, samt för den del, som överstiger 85 kronor, efter ett procenttal lika med femtiofem hundradelar av grundtalet. Har befattningshavaren mera än en familjemedlem, ökas den del av månadsavlöningen, för vilken dyrtidstillägget utgår efter ett procenttal motsvarande grundtalet, med 15 kronor för varje familjemedlem utöver en. Därest vid beräkningen av det procenttal, som skall motsvara femtiofem hundradelar av grundtalet, brutet tal uppstår, jämnas procenttalet till närmast lägre hela tal.

Såsom familjemedlem räknas hustru och på grund av försörjningsplikt underhållet barn, som icke uppnått 16 års ålder. I sådant avseende

är förhållandet vid början av det kalenderkvartal, som omfattar den månad dyrtidstillägget avser, grundläggande för dyrtidstilläggets beräkning. Härvid toges dock ej hänsyn till hustru eller barn, som i egenskap av befattningshavare i statens tjänst eller innehavare av lärarbefattning vid annan läroanstalt än statens eller såsom pensionär äger åtnjuta dyrtidstillägg av statsmedel. Barn, vars föräldrar båda äro såsom befattningshavare i statens tjänst eller innehavare av lärarbefattning som nyss sagts berättigade till dyrtidstillägg av statsmedel, räknas endast till den av föräldrarna, som åtnjuter den högsta avlöningen, eller, om avlöningarna äro lika, till fadern. Gift kvinnlig befattningshavare, vilkens man icke såsom befattningshavare i statens tjänst eller innehavare av lärarbefattning vid annan läroanstalt än statens är berättigad till dyrtidstillägg av statsmedel, äger tillgodonjuta dyrtidstillägg för barn endast om mannen är på grund av bristande arbetsförmåga väsentligt urståndssatt att bidra till familjens underhåll.

Till annan befattningshavare (icke-familjeförsörjare) utgår dyrtidstillägg, därest befattningshavaren vid början av det kvartal, som omfattar den månad dyrtidstillägget avser, uppnått 25 års ålder, med nio tiondelar och eljest med fyra femtedelar av det belopp, som, enligt vad ovan är stadgat, för motsvarande avlöning tillkommer befattningshavare med en familjemedlem.

Uppgår avlöningen till mera än 1,250 kronor i månaden, utgår å den del, som överstiger nämnda belopp, icke dyrtidstillägg.

Dyrtidstillägg utgår ej å i avlöningen ingående öretal, som överstiger fullt krontal.

§ 4.

Mom. 1. Till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka åtnjuta lön eller arvode enligt avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid nämnda verk, till befattningshavare vid domänverket, vilka åtnjuta lön eller arvode enligt avlöningsreglementet den 22 juni 1920 för tjänstemän vid domänverket, så ock till befattningshavare, vilka åtnjuta lön eller arvode enligt avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, eller enligt avlöningsreglementet för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen, skall dyrtidstillägg utgå i enlighet med föreskrifterna i § 3, dock med iakttagande därav,

att dyrtidstillägg utgår endast å 85 procent av de sammanlagda avlöningsförmåner, på vilka sådant tillägg må beräknas, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, samt

att det grundtal, som Kungl. Maj:t jämlikt § 2 bestämmer, skall i varje särskilt fall minskas med 16.

Vad nu är sagt skall jämväl äga tillämpning å sådana i avlöningsreglementena för befattningshavare vid statsdepartement m. fl. samt för officerare och underofficerare m. fl. avsedda icke-ordinarie befattningshavare, till vilka arvode utgår med i vederbörande stater angivna belopp.

Mom. 2. Därest för befattningshavare, som i mom. 1 avses, löneinkomsten jämte dyrtidstillägg enligt samma mom. understiger vad som skulle utgjort befattningshavarens löneinkomst närmast före övergången till den nya lönestaten jämte dyrtidstillägg enligt bestämmelserna i § 3, äger befattningshavaren åtnjuta gottgörelse härför i form av personligt dyrtidstillägg.

Sådant personligt dyrtidstillägg må av befattningshavaren tillgodonjutas allenast i den mån han icke genom avlöningsförhöjning, vare sig i samma tjänst eller efter förflyttning till annan befattning, erhåller en löneinkomst, som jämte dyrtidstillägg enligt mom. 1 uppgår till den inkomst, han vid motsvarande tidpunkt skolat åtnjuta, om han då kvarstår med den avlöning, han innehaft närmast före övergången till den nya lönestaten, och därå uppburit dyrtidstillägg enligt bestämmelserna i § 3.

Med löneinkomst enligt detta mom. förstås i varje särskilt fall de sammanlagda avlöningsförmåner, vilka i av Kungl. Maj:t utfärdade övergångsbestämmelser till den nya lönestaten medräknas för bedömande av huruvida befattningshavaren lidit avlöningsminskning genom övergång till den nya lönestaten, ävensom i förekommande fall personligt lönerillägg, som uppbäres på grund av sagda övergångsbestämmelser.

§ 5.

Därest befattningshavare vid telegrafverket kvarstår å gammal stat och förty äger åtnjuta dyrtidstillägg enligt bestämmelserna i § 3, skall dyrtidstillägget utgå, förutom å sådana kontanta avlöningsförmåner, som angivas i § 1, jämväl i förekommande fall å uppördsprovision vid telegrafverket, beräknad efter den nästföregående år utgående provision, dock högst å så stort belopp, som svarar mot de tjänstgöringspenningar, vederbörande befattningshavare skolat uppbära, om han i enlighet med härför i näst förut gällande avlöningsreglemente givna bestämmelser hänförts till den mot hans lön svarande avlöningsklassen i avlönings-

skalan för icke provisionsavlönade befattningshavare, samt lägst å stadgat minimibelopp av uppbördsprovisionen.

§ 6.

Dyrtidstillägg beräknas endast å avlöningsförmåner, som utgå av statsmedel. Där avlöning bestrides dels av statsmedel och dels av andra medel, beräknas dyrtidstillägg endast å den del därav, som utgår av statsmedel; dock att *dels* dyrtidstillägg åt befattningshavare vid universiteten, de allmänna läroverken och navigationsskolorna samt till lantbruksakademiens sekreterare beräknas å hela det belopp, vartill i § 1 angivna avlöningsförmåner författningsenligt uppgå, utan avseende därå, att till bestridande av nämnda institutioners utgifter användas jämväl andra medel än statsmedel, *dels* beträffande biträdande lärare vid musikaliska akademien, till vilkens avlöande akademien lämnar tillskott av egna medel, dyrtidstillägg beräknas jämväl å sådant tillskott, i den mån ersättningen icke utgår efter högre belopp för undervisningstimme i veckan än som tillkommer ordinarie lärare vid akademien, *dels* ock till vikarie för häradshövding samt till andre notarie i domsaga och vikarie för andre notarie dyrtidstillägg bestrides av statsmedel även å den del av utgående arvode, som gottgöres statsverket genom avdrag å häradshövdingens avlöningsmedel, skolande därvid till vikarie för häradshövding med förordnande enligt 34 § domsagostadgan eller därmed likställt förordnande dyrtidstillägg utgå å en antagen inkomst av 9,000 kronor om året.

Till häradshövding utgår dyrtidstillägg å en antagen inkomst av 11,500 kronor om året.

I fråga om notarie vid domkapitel likställes med de avlöningsförmåner, varå dyrtidstillägg enligt § 1 mom. 1 skall utgå, så stor del av vederbörandes övriga inkomster i tjänsten, att det belopp, varå dyrtidstillägg beräknas, uppgår till 2,500 kronor utöver enligt stat utgående avlöningsförmåner.

Dyrtidstillägg beräknas även å författningsenligt utgående inkvarterings- och servisbidrag, som gäldas av andra medel än statsmedel.

Befattningshavare vid allmänt läroverk och vid högre lärarinneseminarier åtnjuta dock icke dyrtidstillägg å hyresersättning.

§ 7.

Befattningshavare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjuter ferier, semester eller därmed jämförlig

tjänstledighet, äger utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom.

§ 8.

Till befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning till siffran bestämts av Kungl. Maj:t, utbetalas dyrtidstillägg under iakttagande i tillämpliga delar av ovan meddelade bestämmelser.

§ 9.

Till innehavare av sådan befattning i statens tjänst, för vilken avlöningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag eller av Kungl. Maj:t och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder, skall den myndighet, som äger bestämma avlöningen, lämna dyrtidstillägg, om och i den mån sådant finnes påkallat, därvid ovan meddelade bestämmelser skola äga motsvarande tillämpning, med iakttagande *dels* att hänsyn skall tagas till den höjning av avlöningen, som i anledning av den efter ingången av augusti månad 1914 inträdda ökningen i levnadskostnader må hava ägt rum, så att i dylikt fall avlöningen jämte dyrtidstillägg må uppgå till högst det belopp, som föranledes av sagda levnadskostnadsökning, *dels ock* att i intet fall till sådana icke ordinarie befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikationer eller flitpenningar, dyrtidstillägg må utgå med mera än hälften av vad dyrtidstillägg å dem tilldelade belopp enligt berörda bestämmelser skolat utgöra.

§ 10.

För befattningshavare, som av statens medel åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, beräknas dyrtidstillägget å de sammanlagda avlöningsförmånerna och utbetalas vid den befattning, som medför högsta avlöningen, eller, därest avlöningarna äro lika, vid den befattning, till vilken han först blivit befordrad.

§ 11.

Med befattningshavare i statens tjänst likställas i avseende å rätt till dyrtidstillägg befattningshavare vid flottans pensionskassa och vid statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., indelt manskap vid krigsmakten, reservofficersaspiranter vid flottan, reservmarinintendentsaspiranter samt den vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien anställde s. k. Hjertbergska antikvarien.

§ 12.

Från åtnjutande av dyrtidstillägg undantagas:

- 1:o arbetarpersonalen vid telegrafverkets linjedistrikt och vid telegrafverkets verkstad,
- 2:o arbetarpersonalen vid statens järnvägars byggnadsarbeten för nya linjer, dubbelspårsanläggningar och därmed jämförliga företag, samt
- 3:o arbetarpersonalen vid statens vattenfallsverk.

§ 13.

Om befattningshavare under året avlidit, innan honom tillkommande dyrtidstillägg till fullo utbetalts, övergår hans rätt härutinnan till stärbhuset.

§ 14.

Till hjälp vid dyrtidstilläggets uträkning utfärdar Kungl. Maj:t nödiga tabeller.

§ 15.

Dyrtidstillägget utbetalas månadsvis i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1921, från och med vilken dag kungörelserna den 30 juni 1920 med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst (nr 364), den 30 juni 1920 med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk (nr 381) och den 25 september 1920 med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid domänverket (nr 637) upphöra att gälla.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Efter gemensam beredning med cheferna för övriga departement anförde föredragande departementschefen, statsrådet Beskow följande:

Härefter torde jag få anmäla frågan om dyrtidsbidrag till befattningshavare i statens tjänst.

Därvid får jag till en början erinra om vad min företrädare i ämbetet vid anmälan av frågorna rörande regleringen av utgifterna å tilläggsstaten till riksstaten för år 1921 under rubriken »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» anförde till statsrådsprotokollet över finansärenden för den 7 januari 1921 rörande dyrtidstillägg under nämnda år åt befattningshavare i statens tjänst samt åt statens pensionärer. Han yttrade därvid följande:

»Under hänvisning till vad jag tidigare i dag i samband med inkomstberäkningen anført beträffande dyrtidstillägg tillåter jag mig här påpeka, att för beredande under år 1921 av dyrtidstillägg 1920 års riksdag såsom förslagsanslag, högst, avsatt ett belopp av 200,000,000 kronor. I fråga om denna avsättning anförde dåvarande chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet den 30 januari 1920 (proposition nr 95), att det icke syntes honom böra ifrågakomma att redan då verkställa uppdelning av sagda belopp å de särskilda huvudtitlarna. Anslag för ändamålet torde nu böra äskas av 1921 års riksdag å tilläggsstaten för nämnda år. Ännu kan dock frågan härom ej underställas Kungl. Maj:ts slutliga prövning, enär den utredning, som pågår inom finansdepartementet, icke hunnit slutföras. De erforderliga anslagen torde för den skull tillsvidare få å förslaget till tilläggsstat för år 1921 allenast beräknas. För ändamålet bör givetvis i första hand nyss omfördälda belopp å 200,000,000 kronor tagas i anspråk. Också har jag, såsom jag förut påpekat, vid uppgörande av förslag till tilläggsstat för år 1921 å inkomstsidan upptagit nämnda belopp såsom i anspråk tagen kapitaltillgång.

Nyssenämnda belopp, vilket är avsett till bestridande av de kostnader för dyrtidstillägg, för vilka anslag plägat anvisas under de olika huvudtitlarna, torde emellertid icke bliva tillräckligt. Så vitt nu kan bedömas, torde för samtliga dyrtidstillägg komma att erfordras ungefär följande belopp nämligen:

beträffande de affärsdrivande verken	kronor 138,000,000
beträffande försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, bank- och fondinspektionen, kontrollstyrelsens avdelning för ärenden angående skattefri sprit m. m., patent- och registreringsverket samt, vid det förhållande att postsparbanken från och med innevarande år är uppförd å riksstaten, jämväl nämnda ämbetsverk	» 1,585,000
beträffande övriga personalgrupper	» 183,300,000
samt beträffande pensionsstaterna	» 29,650,000.

De båda sist omnämnda beloppen äro avsedda ej blott för dyrtidstillägg enligt de allmänna författningarna i ämnet utan jämväl för dyrtidstillägg till särskilda personalgrupper utanför den egentliga statsförvaltningen.

Vad angår de affärsdrivande verken samt flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. lärar böra förfaras på samma sätt som föregående år, d. v. s. förklaras, att bidragen skola utgå av de medel, ur vilka omkostnaderna för vederbörande verk och institutioner i övrigt bestridas. Beträffande sådana verk som försäkringsinspektionen m. fl., förutsätter jag, att särskilda anslag till dyrtidstillägg komma att av riksdagen anvisas att utgå av vederbörande verks inkomster, därvid beträffande bank- och fondinspektionen samt postsparbanken den modifikation torde böra göras, att anslaget skall i första hand bestridas av verkets inkomster. Närmare förslag med avseende å de särskilda anslagsbeloppen komma att senare i vederbörligt sammanhang framställas.

De belopp om tillhoppa 212,950,000 kronor, vilka böra å tilläggsstaten beräknas för dyrtidstillägg vid övriga verk och inrättningar och till speciella grupper av personal ävensom till pensionstagare, torde böra uppdelas å de olika huvudtitlarna. Närmare förslag rörande fördelningen, som tillsvidare grundar sig allenast på preliminära beräkningar, torde få framställas av vederbörande departementschefer vid behandlingen av respektive huvudtitlar.

Här vill jag endast vidkommande de belopp, som komma att upptagas under elfte huvudtiteln, anmärka, att det på förekommen anledning ansetts lämpligt att från de hittills under det civila pensionsväsendet uppförda anslagen till dyrtidstillägg bryta ut de delar av nämnda anslag, som avse till det militära pensionsväsendet hänförliga pensionärer, samt under rubriken det militära pensionsväsendet för nämnda ändamål uppföra särskilda anslag.»

Beträffande befattningshavare i statens tjänst, vilka nu närmast äro i fråga, har Kungl. Maj:t därefter i förenämnda proposition om tilläggsstat till riksstaten för år 1921 föreslagit riksdagen att, i avvaktan på proposition angående dyrtidstillägg under år 1921 åt nämnda befattningshavare, för ändamålet såsom förslagsanslag beräkna

under andra huvudtiteln	kronor 7,500,000
» tredje »	» 1,500,000
» fjärde »	» 50,000,000
» femte »	» 18,000,000
» sjätte »	» 800,000

under sjunde huvudtiteln	kronor	13,500,000
» åttonde »	»	17,500,000
» nionde »	»	4,000,000
» tionde »	»	3,500,000.

I de nu nämnda summorna ingå icke de till 1,585,000 kronor uppgående kostnaderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid försäkringsinspektionen m. fl. verk och institutioner.

Jag anhåller vidare att få bringa i erinran vad min företrädare i ämbetet vid anmälan av de frågor, som rörde statsregleringen för år 1922, till statsrådsprotokollet över finansärenden den 7 januari 1921 yttrade rörande dyrtidstillägg för sistnämnda år åt statens befattningshavare och pensionärer. Efter att hava anmärkt, att han utgått ifrån att också för år 1922 sådana dyrtidstillägg måste beredas vederbörande samt fördenskull medel för berörda ändamål borde göras tillgängliga, anförde bemälda departementschef i nu ifrågakvarande avseende följande:

»I fråga om de affärsdrivande verken lärer böra förfaras på samma sätt som hittills plägat ske, d. v. s. förklaras, att bidragen skola utgå av de medel, ur vilka omkostnaderna för vederbörande institutioner i övrigt bestridas. Beträffande försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, bank- och fondinspektionen, postsparbanken, kontrollstyrelsens avdelning för ärenden angående skattefri sprit m. m. samt patent- och registreringsverket, förutsätter jag, att särskilda anslag komma att av 1922 års riksdag anvisas, och att dessa anslag förklaras skola utgå av respektive verks inkomster. För övriga verk och inrättningar får jag nu föreslå ett belopp av sammanlagt 175,000,000 kronor, därvid jämväl tagits i betraktande, att dyrtidstillägg som hittills komma att beredas även vissa utanför den egentliga statsförvaltningen stående personalgrupper.

Innan beslut fattats om avlåtande av definitiva framställningar till riksdagen angående dyrtidstillägg för år 1921, torde jämväl det för år 1922 avsedda beloppet få på riksstaten bland utgifterna allenast beräknas som en avsättning.»

Då jag nu går att inför Kungl. Maj:t framlägga förslag i förevarande ämne, anhåller jag att till en början få lämna en kortfattad redogörelse för vad tidigare i liknande avseende från statens sida åtgjorts.

Historik.

Jag finner mig därvid beträffande äldre förhållanden allenast böra erinra därom, att understöd av förevarande slag första gången beviljades av 1916 års riksdag och då i form av krigstidshjälp till vissa befattningshavare, som tillika voro familjeförsörjare, ävensom att från och med år 1917 vid sidan av krigstidshjälpen infördes krigstidstillägg, utgående för nämnda år med ett till viss procent å de kontanta avlöningsförmå-

nerna beräknat, nedåt och uppåt begränsat belopp, samt för år 1918 med dels viss s. k. grundplåt, dels visst procentuellt tillägg. I fråga om de närmare bestämmelserna för dessa äldre former av dyrtidsunderstöd torde jag få hänvisa till vad det vid propositionen nr 225 till 1919 års lagtima riksdag fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 14 mars 1919 därom innehåller (sid. 14—27).

Från och med år 1919 hava dyrtidstilläggen till statens befattningshavare utgått efter ett annat system än tidigare, i det att enligt Kungl. Maj:ts och riksdagens nämnda år fattade beslut systemet med för varje år bestämda, fasta tillägg övergivits och ett system med glidande skala införts. Detta möjliggör dyrtidstilläggets reglerande periodvis och automatiskt efter levnadskostnadernas växlingar. I samband med införande av det s. k. glidande systemet borttogos på riksdagens initiativ de i form av krigstidshjälp tidigare utgående särskilda familjeförsörjningsbidragen. I överensstämmelse med riksdagens beslut, som i övrigt innebar vissa smärre avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, utfärdades den 30 maj 1919 kungörelse (nr 262) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst under tiden från 1919 års början till och med den 30 juni 1920.

Till 1920 års riksdag framlade Kungl. Maj:t i proposition den 30 januari 1920, nr 95, förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m., i huvudsak grundat på 1919 års kungörelse i ämnet. Den väsentliga skillnaden i förhållande till sistnämnda kungörelse bestod i vissa rätt avsevärda förhöjningar av dyrtidstilläggen. Riksdagen, som även fått sig förelagt ett av Kungl. Maj:t i proposition den 5 mars 1920, nr 407, avgivet förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt häradshövdingarna och vissa extra befattningshavare i domsagorna, yttrade i anledning av ifrågasvarande propositioner i skrivelse den 11 juni 1920, nr 349, beträffande grunderna för dyrtidstilläggen i huvudsak följande:

»Det har för riksdagen framstått såsom en angelägenhet av synnerligen stor betydelse, att statstjänarne snarast möjligt erhålla en tillfredsställande kompensation för den på grund av världskriget inträffade prisstegringen. Under de rådande statsfinansiella förhållandena har riksdagen visserligen icke funnit det vara möjligt att nu åstadkomma sådana höjningar i dyrtidstillägget, som i vissa i ämnet inom riksdagen väckta motioner påyrkats. Men riksdagen har dock ansett det nödvändigt, att åtgärder vidtagas, som i större utsträckning, än Eders Kungl. Maj:ts förslag medger, tillgodose kraven på kompensation för prisstegringen.

Då riksdagen närmare övervägt, huru förhöjningen i dyrtidstillägget lämpligast skall kunna ernås, har riksdagen funnit sig böra i tvenne väsentliga avseenden avvika från Eders Kungl. Maj:ts förslag.

I första hand har det syntts riksdagen vara önskligt, att det s. k. grundtalet närmare anslutes till den verkliga prisfördyringen, än nu är förhållandet och enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag framdeles skulle bliva fallet. Att sätta grundtalet lika med talet för prisfördyringen, utan någon reduktion, har riksdagen dock ansett vara mindre lämpligt. då beräkningarna av prisstegringen givetvis icke kunna bliva fullt exakta och fördenskill en viss marginal kan vara befogad till förebyggande av, att dyrtidstillägget utgår efter högre procenttal än som motsvarar den verkliga ökningen i levnadskostnaderna. Riksdagen har fördenskill ansett, att grundtalet bör så avvägas, att det motsvarar indextalet för prisfördyringen minskat med 5 enheter, därest indextalet icke är jämnt tal, eljest med 6 enheter. Med nu rådande prisläge skulle grundtalet då bliva 160 mot enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag 146.

Vad därefter beträffar den inkomstgräns, till vilken dyrtidstillägget bör utgå efter ett procenttal lika med grundtalet, har riksdagen, jämväl med avvikelser från Eders Kungl. Maj:ts förslag, funnit sig böra förorda, att viss åtskillnad göres mellan familjeförsörjare och övriga befattningshavare. Då riksdagen nu alltså ansett sig böra i viss mån återupptaga tanken på särskilda familjetillägg, har skälet härtill varit, att det under förhandenvarande förhållanden icke låter sig göra att åt alla tjänstemän bevilja dyrtidstillägg till sådana belopp, att jämväl familjeförsörjarna, vilka givetvis äro de som hårdast drabbats av dyrtidens tryck, kunna bliva vederbörligen tillgodosedda. Åtskilliga av de erinringar, som tidigare framställt mot den så kallade dyrtidshjälpen, kunna ock avlägnas genom tillämpande av ändrade grunder för beräkningen av det ytterligare lönetillskott, som bör tillkomma familjeförsörjarna. Riksdagen har härutinnan funnit en lämplig lösning vara, att för varje av befattningshavare försörjt barn den andel av avlöningen, för vilken dyrtidstillägget må beräknas efter ett procenttal lika med grundtalet, ökas med ett visst belopp utöver vad som gäller för övriga befattningshavare.

Riksdagen har ansett, att hänsyn härvid endast bör tagas till av befattningshavare underhållna barn och alltså icke till hustru. Därest nämligen utsträckt beräkning av dyrtidstillägget efter oducerat grundtal skulle få ske även för hustru, bleve det synnerligen svårt att finna en fast begränsning för familjetillägget. Och skulle hänsyn tagas till hustrur, husföreståndarinnor ävensom andra personer, underhållna av befattningshavarna, skulle de ekonomiska konsekvenserna bli betydande. Vidare håller riksdagen före, att endast barn under 16 års ålder, som på grund av försörjningsplikt underhålles av befattningshavare, bör i nu förevarande hänseende komma i betraktande. Förhöjning av dyrtidstillägget på grund av försörjningsplikt bör givetvis icke beräknas för barn, som i egenskap av befattningshavare eller pensionär själv är berättigat till dyrtidstillägg av statsmedel. För barn, vars föräldrar båda åtnjuta dyrtidstillägg, bör sådan förhöjning utgå endast till den av föräldrarna, som åtnjuter den högsta avlöningen, eller, om avlöningarna äro lika, till fadern. För undvikande av allt för ofta påkommande förändringar vid uträkningen av dyrtidstillägget torde förhållandena vid början av respektive kalenderkvartal böra läggas till grund för beräkningen av dyrtidstillägget för familjeförsörjarna.

Med hänsyn till den höjning av grundtalet, som riksdagen funnit lämplig, och för att icke kostnaderna för dyrtidstillägget skola bliva alltför stora, bör enligt riksdagens mening det grundbelopp, på vilket dyrtidstillägget må beräknas efter ett procenttal lika med grundtalet, icke sättas högre än till en avlöning av 85 kronor i månaden mot för närvarande 100 kronor. Vad därefter angår det pro-

centtal, som bör tillämpas å månadsavlöning över 85 kronor, har riksdagen ansett, att detta lämpligen bör bestämmas till 55 procent av grundtalet, vilket vid nu gällande prisindex ger ett reducerat procenttal av 88. I fråga om tillskottet för familjeförsörjarna bör enligt riksdagens mening för varje här ifrågakommande barn den andel av månadsavlöningen, för vilken dyrtidstillägget utgår med ett procenttal lika med grundtalet, ökas med 15 kronor. En befattningshavare med 100 kronor i månadsavlöning får alltså, om han underhåller ett barn, räkna fullt grundtal för hela avlöningen, d. v. s. han erhåller efter nuvarande indextal ett dyrtidstillägg av 160 kronor i månaden. Har han däremot flera än ett barn, erhålles för dessa intet familjetillägg, liksom en befattningshavare med en avlöning av högst 85 kronor i månaden eller 1,020 kronor per år icke kan komma i åtnjutande av sådant tillägg.

Enligt inom riksdagens vederbörande utskott verkställda approximativa beräkningar skulle dyrtidstillägget efter ovan angivna grunder medföra en årskostnad för befattningshavare i statens tjänst efter den 1 juli 1920 av omkring 260,000,000 kronor, varav för befattningshavare vid affärsverken 136,000,000 kronor och för befattningshavare uppförda under 2:a—9:e huvudtitlarna (inräknat postsparbanken m. fl.) 124,000,000 kronor.»

Därjämte förordade riksdagen, att ett retroaktivt dyrtidstillägg, bestämt med ledning av angivna grunder, borde få utgå till befattningshavarna för första halvåret 1920. Slutligen tillkännagav riksdagen, i fråga om den för år 1921 erforderliga avsättningen för sådana dyrtidstillägg, som icke skulle täckas genom vederbörande verks och inrättningars egna inkomstmedel, att den av Kungl. Maj:t föreslagna avsättningen å 160,000,000 kronor torde böra höjas till omkring 200,000,000 kronor.

I överensstämmelse med riksdagens beslut, som jämväl beträffande detaljerna innebar vissa smärre avvikelser från Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, utfärdades den 30 juni 1920 kungörelse (nr 364) med följande allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, att gälla tills vidare från och med den 1 juli 1920:

Gällande bestämmelser angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst i allmänhet.

§ 1.

Mom. 1. Befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder, äga, där ej bestämmelser i annan ordning äro eller varda meddelade, med nedan i denna författning angivna begränsningar och undantag uppbära dyrtidstillägg å följande i avlöningen ingående slag av kontanta förmåner, nämligen:

- lön och lönetillägg;
- tjänstgöringspenningar;

ortstillägg, dyrtidstillägg och kallortstillägg;
 arvode;
 ålderstillägg och därmed jämförlig avlöningsförhöjning;
 ersättning för bostad, bränsle, lyse, inkvartering och beklädnad;
 inkvarterings- och servisbidrag;
 dagavlöning och dagavlöningsstillägg vid armén och marinen samt
 portionsersättning för underofficerare vid flottan, beräknad efter 62 öre
 per dag;
 docentstipendium vid statens högskolor;
 extra avlöningstillägg;
 extra lönetillägg;
 provisoriskt avlöningstillägg;
 tillfällig löneförbättring;
 tillfälligt lönetillägg;
 tillfällig förhöjning i dagavlöning för visst manskap vid armén
 och marinen;
 häradsskrivares och landsfiskals förvaltningsbidrag; samt
 uppmuntringspenningar och tillfällig arvodesförhöjning för lotsar,
 kvarstående på gammal stat.

Mom. 2. Åtnjuter befattningshavare, som i mom. 1 omförmåles,
 i och för tjänsten efter vederbörande myndighets bestämmande bekläd-
 nadsersättning eller annan kontant ersättning, må jämväl å sådan ersätt-
 ning dyrtidstillägg utgå, om och i den mån myndigheten, med hänsyn
 särskilt till efter ingången av augusti månad 1914 till följd av steg-
 ringen i levnadskostnaderna beviljad förhöjning av ersättningen, prövar
 sådant av omständigheterna påkallat.

§ 2.

Dyrtidstillägget utgår, i enlighet med vad i § 3 närmare stadgas,
 i visst förhållande till ett grundtal, som av Kungl. Maj:t fastställs.

Grundtalet bestäms sålunda, att sedan, med ledning av genom
 socialstyrelsens försorg verkställda beräkningar rörande den efter in-
 gången av augusti månad 1914 inträdda ökningen i levnadskostnader,
 av Kungl. Maj:t fastställts det tal, som skall anses motsvara levnads-
 kostnadsökningen, nämnda tal minskas med 6, därest talet är jämnt,
 men eljest med 5.

Allt efter som inträffade förändringar i levnadskostnadernas all-
 männa läge därtill giva anledning, fastställer Kungl. Maj:t, med ledning
 av de av socialstyrelsen senast verkställda beräkningar rörande ökningen
 i levnadskostnader, nytt grundtal att äga tillämpning från och med

den månad, under vilken Kungl. Maj:ts beslut kungjorts, till den månad, under vilken Kungl. Maj:t må komma att på grund av ånyo inträdd förändring fastställa annat grundtal.

Närmare föreskrifter angående de beräkningar rörande ökningen av levnadskostnader, som skola av socialstyrelsen verkställas, meddelas av Kungl. Maj:t.

§ 3.

För befattningshavare, varom icke är i särskild ordning annorlunda stadgat, utgår dyrtidstillägget, räknat efter den för månad uppburna avlöningen, på följande sätt.

Å avlöningsförmåner, som icke överstiga 85 kronor i månaden, utgår dyrtidstillägget efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet.

Överstiger avlöningen 85 kronor men icke 1,250 kronor i månaden, utgår dyrtidstillägg för den del därav, som utgör 85 kronor, på sätt nyss är sagt, samt för den del, som överstiger 85 kronor, efter ett procenttal lika med femtiofem hundradelar av grundtalet, dock att beträffande befattningshavare, vilken vid början av det kalenderkvartal, som omfattar den månad dyrtidstillägget avser, på grund av försörjningsplikt underhållet barn, som icke uppnått 16 års ålder, den del av månadsavlöningen, för vilken dyrtidstillägget utgår efter ett procenttal motsvarande grundtalet, ökas med 15 kronor för varje dylikt barn. Förhöjning i dyrtidstillägget på grund av försörjningsplikt må icke beräknas för barn, som i egenskap av befattningshavare eller pensionär är berättigad till dyrtidstillägg av statsmedel, och må för barn, vars föräldrar båda åtnjuta dyrtidstillägg enligt denna kungörelse, nu nämnd förhöjning utgå endast till den av föräldrarna, som åtnjuter den högsta avlöningen, eller, om avlöningarna äro lika, till fadern. Därest vid beräkningen av det procenttal, som skall motsvara femtiofem hundradelar av grundtalet, brutet tal uppstår, skall procenttalet jämnas till närmast lägre hela tal.

Uppgår avlöningen till mer än 1,250 kronor i månaden, utgår å den del, som överstiger nämnda belopp, icke dyrtidstillägg.

§ 4.

Dyrtidstillägg beräknas endast å avlöningsförmåner, som utgå av statsmedel. Där avlöning bestrides dels av statsmedel och dels av andra medel, beräknas dyrtidstillägg endast å den del därav, som utgår av statsmedel; dock att dels dyrtidstillägg åt befattningshavare vid universiteten, de allmänna läroverken och navigationsskolorna samt till lantbruksakademiens sekreterare beräknas å hela det belopp, vartill i § 1 angivna

slags avlöningsförmåner författningsenligt uppgå, utan avseende därå, att till bestridande av nämnda institutioners utgifter användas jämväl andra medel än statsmedel, dels beträffande biträdande lärare vid musikaliska akademien, till vilkens avlöande akademien lämnar tillskott av egna medel, dyrtidstillägg beräknas jämväl å sådant tillskott, i den mån ersättningen icke utgår efter högre belopp för undervisningstimme i veckan än som tillkommer ordinarie lärare vid akademien, dels ock till vikarie för häradshövding samt till andre notarie i domsaga och vikarie för andre notarie dyrtidstillägg bestrides av statsmedel även å den del av utgående arvode, som gottgöres statsverket genom avdrag å härads-hövdingens avlöningsmedel.

Till häradshövding utgår dyrtidstillägg å en antagen inkomst av 11,500 kronor om året.

I fråga om notarie vid domkapitel likställes med de avlöningsförmåner, varå dyrtidstillägg enligt § 1 mom. 1 skall utgå, så stor del av vederbörandes övriga inkomster i tjänsten, att det belopp, varå dyrtidstillägg beräknas, uppgår till 2,500 kronor utöver enligt stat utgående avlöningsförmåner.

Dyrtidstillägg beräknas även å författningsenligt utgående inkvarterings- och servisbidrag, som gäldas av andra medel än statsmedel.

Befattningshavare vid allmänt läroverk och vid högre lärarinneseminariet åtnjuta dock icke dyrtidstillägg å hyresersättning.

§ 5.

Befattningshavare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjuter ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, äger att utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom.

§ 6.

Till befattningshavare i statens tjänst, vilkas avlöning till siffran bestämts av Kungl. Maj:t, utbetalas dyrtidstillägg under iakttagande i tillämpliga delar av de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna.

§ 7.

Till innehavare av sådan befattning i statens tjänst, för vilken avlöningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag eller av Kungl. Maj:t och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder, skall den myndighet, som äger bestämma avlöningen, lämna dyrtidstillägg, därest och i den mån myndigheten med hänsyn till efter ingången av

augusti månad 1914 till följd av ökningen i levnadskostnader beviljad avlösningsförhöjning, anser sådant av omständigheterna påkallat, därvid de i §§ 1—5 meddelade bestämmelserna skola äga motsvarande tillämpning med iakttagande tillika, att till sådana icke ordinarie befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikation eller flitpenningar, dyrtidstillägg må utgå med högst hälften av vad dyrtidstillägg å dem tilldelade belopp enligt berörda bestämmelser skolat utgöra.

§ 8.

För befattningshavare, som av statens medel åtnjuter lön eller arvode för två eller flera befattningar, beräknas dyrtidstillägget å de sammanlagda avlösningsförmånerna och utbetalas vid den befattning, som medför högsta avlöningen eller, därest avlöningarna äro lika, vid den befattning, till vilken han först blivit befordrad.

§ 9.

Med befattningshavare i statens tjänst likställas i avseende å rätt till dyrtidstillägg befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., indelt manskap vid krigsmakten samt reservofficersaspiranter vid flottan och reservmarinintendentsaspiranter.

§ 10.

Om befattningshavare under året avlidit, innan honom tillkommande dyrtidstillägg till fullo utbetalts, övergår hans rätt härutinnan till stärbuset.

§ 11.

Till hjälp vid dyrtidstilläggets uträkning utfärdar Kungl. Maj:t nödiga tabeller.

§ 12.

Dyrtidstillägget utbetalas månadsvis i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

I anledning av riksdagens beslut att ställa medel till förfogande för beredande i vissa fall, enligt av riksdagen angivna grunder, av förhöjning i det för första halvåret 1920 till befattningshavare i statens

tjänst utgående dyrtidstillägg, utfärdade Kungl. Maj:t därjämte den 30 juni 1920 kungörelse (nr 362), till vilken jag tillåter mig hänvisa.

Gällande bestämmelser angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid kommunikationsverken.

Vidare förelade Kungl. Maj:t i proposition den 19 mars 1920, nr 321, riksdagen förslag till kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, och biföll riksdagen enligt skrivelse den 18 juni 1920, nr 398, med viss mindre ändring nämnda proposition. Vad beträffar motiveringen till ifrågavarande förslag får jag hänvisa till det vid propositionen nr 321 fogade utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden.

Med anledning av riksdagens berörda beslut utfärdade Kungl. Maj:t därefter den 30 juni 1920 kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk (nr 381) av följande innehåll:

§ 1.

Mom. 1. Befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar eller statens vattenfallsverk, vilka åtnjuta lön eller arvode enligt avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid nämnda verk (nr 343), äga uppbära dyrtidstillägg i enlighet med vad genom kungörelsen denna dag med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst (nr 364) föreskrivits, dock under iakttagande av de särskilda bestämmelser, som här nedan meddelas.

Mom. 2. Dyrtidstillägg utgår, förutom å sådana kontanta avlöningsförmåner, som angivas i § 1 mom. 1 av ovannämnda kungörelse, å tantiem till överdirektör vid statens vattenfallsverk och kraftverksdirektör enligt 5 § 2 mom. i berörda avlöningsreglemente, å vikariatsersättning enligt 20 § samt å gottgörelse enligt 38 § 2 mom. till lokomotivförare, som bestrider tjänst såsom lokomotivmästare.

Rörande dyrtidstillägg å arvode jämlikt 36 § i avlöningsreglementet till stenograf, 37 § till föreståndare för växeltelefonstation, 38 § 1 mom. till tågdirigent samt å ersättning jämlikt 38 § 3 mom. för beredskaps-tjänst gäller vad i § 1 mom. 2 i förenämnda kungörelse är stadgat.

Dyrtidstillägg utgår icke å det särskilda belopp, som enligt medgivande av 1919 års lagtima riksdag och kungl. breven av den 19 juni 1919 utbetalas till tjänstemän vid ingången av juli månad 1920.

Mom. 3. För beräkning av dyrtidstilläggets storlek gälla föreskrifterna i §§ 2 och 3 i omförmälda kungörelse, men med iakttagande av

att dyrtidstillägg utgår endast å 85 procent av de sammanlagda avlöningsförmåner, på vilka sådant tillägg må beräknas, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad; samt

att det grundtal, som Kungl. Maj:t jämlikt § 2 i kungörelsen fastställer, skall i varje särskilt fall minskas med 16.

Mom. 4. Därest tjänstemans löneinkomst efter den 30 juni 1920 jämte dyrtidstillägg enligt denna kungörelse understiger vad som skulle utgjort tjänstemannens löneinkomst närmast före övergången till den nya lönestaten, jämte dyrtidstillägg enligt kungörelsen denna dag med allmänna grunder för sådant tillägg, äger tjänstemannen åtnjuta gottgörelse härför i form av personligt dyrtidstillägg.

Sådant personligt dyrtidstillägg må av tjänstemannen tillgodonjutas allenast i den mån han icke genom avlöningsförhöjning, vare sig i samma tjänst eller efter förflyttning till annan befattning, erhåller en löneinkomst, som jämte dyrtidstillägg enligt mom. 2 och 3 här ovan uppgår till den inkomst, han vid motsvarande tidpunkt skulle åtnjuta, om han då kvarstode med den avlöning, han innehade närmast före övergången till den nya lönestaten och därå uppbure dyrtidstillägg enligt förenämnda kungörelse med allmänna grunder för sådant tillägg.

Med löneinkomst enligt detta moment förstås i varje särskilt fall de sammanlagda avlöningsförmåner, vilka i av Kungl. Maj:t utfärdade övergångsbestämmelser till den nya lönestaten medräknas för bedömande av, huruvida tjänstemannen lider avlöningsminskning genom övergång till den nya lönestaten, ävensom i förekommande fall personligt lönetillägg, som uppbäres på grund av sagda övergångsbestämmelser.

§ 2.

Till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar eller statens vattenfallsverk, som kvarstå å gammal stat, utgår dyrtidstillägg i enlighet med vad i kungörelsen med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst är stadgat. Dyrtidstillägg utgår därvid, förutom å sådana kontanta avlöningsförmåner, som angivas i § 1 mom. 1 av sagda kungörelse, jämväl i förekommande fall å uppbördsprovision vid telegrafverket, beräknad efter den nästföregående år utgående provision, dock högst å så stort belopp, som svarar mot de tjänstgöringspenningar, vederbörande tjänsteman skolat uppbära, om han i enlighet med härför i hittills gällande avlöningsreglemente givna bestämmelser hänförs till den mot hans lön svarande avlönings-

klassen i avlöningsskalan för icke provisionsavlönade tjänstemän, samt lägst å stadgat minimibelopp av uppbördsprovisionen.

§ 3.

Till innehavare av icke ordinarie befattning vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar eller statens vattenfallsverk, för vilken avlöningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag eller av Kungl. Maj:t och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder, skall den myndighet, som äger bestämma avlöningen, lämna dyrtidstillägg, därest och i den mån myndigheten, med hänsyn till efter ingången av augusti månad 1914 till följd av ökningen i levnadskostnader beviljad avlöningsförhöjning, anser sådant av omständigheterna påkallat, därvid de i §§ 1—5 i kungörelsen med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst samt de i § 1 mom. 2 och 3 här ovan meddelade bestämmelserna skola äga motsvarande tillämpning med iakttagande tillika, att till sådana icke ordinarie befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikationer eller flitpenningar, dyrtidstillägg må utgå med högst hälften av vad dyrtidstillägg å dem tilldelade belopp enligt berörda bestämmelser skolat utgöra.

§ 4.

Från åtnjutande av dyrtidstillägg undantagas:

- 1:o arbetarpersonalen vid telegrafverkets linjedistrikt och vid telegrafverkets verkstad;
- 2:o arbetarpersonalen vid statens järnvägars byggnadsarbeten för nya linjer, dubbelspåsanläggningar och därmed jämförliga företag; samt
- 3:o arbetarpersonalen vid statens vattenfallsverk.

§ 5.

Till hjälp vid uträkning av dyrtidstillägget enligt denna kungörelse utfärdar Kungl. Maj:t nödiga tabeller.

Gällande bestämmelser angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid domänverket.

Slutligen förelade Kungl. Maj:t genom proposition den 30 april 1920, nr 423, riksdagen förslag till kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid domänverket; och tillåter jag mig i fråga om den närmare motiveringen till berörda förslag hänvisa till det yttrande till statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för sistnämnda dag, vilket finnes fogat vid berörda proposition.

Sedan riksdagen i skrivelse den 17 juni 1920, nr 412, tillkännagivit, att riksdagen i huvudsak bifallit Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag, utfärdade Kungl. Maj:t den 25 september 1920 kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid domänverket (nr 637) av följande lydelse:

§ 1.

Mom. 1. Befattningshavare vid domänverket, vilka åtnjuta lön eller arvode enligt avlöningsreglementet den 22 juni 1920 för tjänstemän vid nämnda verk (nr 493), äga uppbära dyrtidstillägg i enlighet med vad genom kungörelsen den 30 juni 1920 med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst (nr 364) föreskrivits, dock under iakttagande av de särskilda bestämmelser, som här nedan meddelas.

Mom. 2. Dyrtidstillägg utgår, förutom å sådana kontanta avlöningsförmåner, som angivas i § 1 mom. 1 av ovannämnda kungörelse, å vikariatsersättning enligt 19 § i berörda avlöningsreglemente.

Rörande dyrtidstillägg å arvode till stenograf jämlikt 28 § i avlöningsreglementet gäller vad i § 1 mom. 2 i förenämnda kungörelse är stadgat.

Dyrtidstillägg utgår icke å det särskilda belopp, som enligt medgivande av 1920 års riksdag och Kungl. Maj:ts brev den 22 juni 1920 utbetalas till tjänsteman vid ingången av år 1921.

Mom. 3. För beräkning av dyrtidstilläggets storlek gälla föreskrifterna i §§ 2 och 3 i omfördälda kungörelse, men med iakttagande av att dyrtidstillägg utgår endast å 85 procent av de sammanlagda avlöningsförmåner, på vilka sådant tillägg må beräknas, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad; samt

att det grundtal, som Kungl. Maj:t jämlikt § 2 i kungörelsen fastställer, skall i varje särskilt fall minskas med 16.

Mom. 4. Därest tjänstemans löneinkomst efter den 31 december 1920 jämte dyrtidstillägg enligt denna kungörelse understiger vad som skulle utgjort tjänstemannens löneinkomst närmast före övergången till den nya lönestaten, jämte dyrtidstillägg enligt kungörelsen den 30 juni 1920 med allmänna grunder för sådant tillägg, äger tjänstemannen åtnjuta gottgörelse härför i form av personligt dyrtidstillägg.

Sådant personligt dyrtidstillägg må av tjänstemannen tillgodonjutas allenast i den mån han icke genom avlöningsförhöjning, vare sig i samma tjänst eller efter förflyttning till annan befattning, erhåller en

löneinkomst, som jämte dyrtidstillägg enligt mom. 2 och 3 här ovan uppgår till den inkomst, han vid motsvarande tidpunkt skulle åtnjuta, om han då kvarstode med den avlöning, han innehade närmast före övergången till den nya lönestaten och därå uppbure dyrtidstillägg enligt förenämnda kungörelse med allmänna grunder för sådant tillägg.

Med löneinkomst enligt detta moment förstås i varje särskilt fall de sammanlagda avlöningsförmåner, vilka i av Kungl. Maj:t utfärdade övergångsbestämmelser till den nya lönestaten medräknas för bedömande av, huruvida tjänstemannen lider avlöningsminskning genom övergång till den nya lönestaten, ävensom i förekommande fall personligt lönetillägg, som uppbares på grund av sagda övergångsbestämmelser.

§ 2.

Till befattningshavare vid domänverket, som kvarstår å gammal stat, utgår dyrtidstillägg i enlighet med vad i kungörelsen med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst är stadgat.

§ 3.

Till innehavare av icke ordinarie befattning vid domänverket, för vilken avlöningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag eller av Kungl. Maj:t och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder, skall den myndighet, som äger bestämma avlöningen, lämna dyrtidstillägg, därest och i den mån myndigheten, med hänsyn till efter ingången av augusti månad 1914 till följd av ökningen i levnadskostnader beviljad avlöningsförhöjning, anser sådant av omständigheterna påkallat, därvid de i §§ 1—5 i kungörelsen med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst samt de i § 1 mom. 2 och 3 här ovan meddelade bestämmelserna skola äga motsvarande tillämpning, med iakttagande tillika, att till sådana icke ordinarie befattningshavare, som för sitt arbete i statens tjänst åtnjuta så kallade gratifikation eller flitpenningar, dyrtidstillägg må utgå med högst hälften av vad dyrtidstillägg å dem tilldelade belopp enligt berörda bestämmelser skolat utgöra.

§ 4.

Till hjälp vid uträkning av dyrtidstillägget enligt denna kungörelse utfärdar Kungl. Maj:t nödiga tabeller.

Jag torde härefter få redogöra för vissa från tjänstemannahåll inkomna framställningar i förevarande ämne.

I skrivelse den 12 december 1920 har 1920 års statstjänstemannakongress i anledning av en vid kongressen väckt motion hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i 1921 års proposition om dyrtidstillägg åt statstjänstemännen föreslå riksdagen, att sådant tillägg måtte beviljas efter socialstyrelsens indextal över levnadskostnaderna och fullt motsvara dessas stegring. I nämnda motion erinras, bland annat, om 1920 års riksdags statsutskotts utlåtande över Kungl. Maj:ts proposition den 30 januari 1920, nr 95, med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, m. m., i vilket utlåtande utskottet yttrade, bland annat, att det för utskottet framställt som en angelägenhet av synnerligen stor betydelse, att statstjänarna snarast möjligt erhöles en tillfredsställande kompensation för den på grund av världskriget inträffade prisstegringen. 1920 års statstjänstemannakongress anför till stöd för sin nyssberörda hemställan följande:

»Uti en till 1920 års statstjänstemannakongress ingiven motion hava Sveriges statstjänstemannanämnds arbetsutskott och styrelsen för trafik-tjänstemännens riksförbund anhållit, att kongressen måtte hemställa,

att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för att nuvarande och f. d. befattningshavare i statens tjänst skola erhålla dyrtidstillägg, som fullt svara mot levnadskostnadernas stegring.

Med anledning härav vill kongressen framhålla, att statsutskottets i motionen anförda yttrande av statstjänstemännen fattats såsom en utfästelse, att 1921 års riksdag äntligen skulle bevilja nuvarande och pensionerade statstjänstemän fullt vederlag för stegringen av levnadskostnaderna. Det är likväl icke för kongressen obekant, att röster redan höjts mot en ökning av det nuvarande dyrtidstillägget, under förmenande, att den nu rådande allmänna penningknappheten icke medgäve sådan ökning, och att statstjänstemännen i likhet med övriga medborgare finge underkasta sig de umbäranden, som åtfölja den rådande depressionen inom olika näringsgrenar. Emellertid vågar kongressen påstå, att statstjänstemännen, även om nu ett prisstegringen fullt motsvarande dyrtidstillägg skulle beviljas, ej undgå att i lika mån som andra få underkasta sig sådana umbäranden, och att tjänstemän hava ännu lång väg, innan de, trots fullt dyrtidstillägg, kunna uppnå den efter deras sociala ställning avmätta levnadsstandard, som de innehade före kristiden, detta allt beroende på den förlust, de lidit, och de skulder de åsamkat sig under den föregående kristiden till följd av otillräckligheten av hittills under särskilda former beviljade dyrtidstillägg. Kongressen håller ock före, att den knappa penningtillgången icke bör utgöra hinder för tillgodoseendet av statstjänstemännens berättigade hittills uppfyllda krav å fullt vederlag för dyrtiden. Liksom enskilda tjänare vid konkurrens med andra borgenärer äga lagfäst förmånsrätt för utbekommande av full

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 276 häft. (Nr 326.) 4

lön, bör enahanda förmån tillkomma statens tjänare. Och liksom det ej kan förnekas, att statstjänsten icke kan undvaras, utan att statens bestånd vedervågas, lär det ej heller med fog kunna bestridas, att statstjänstemännens avlöning till sitt fulla värde intager allra främsta rummet bland de utgifter, som staten har att vidkännas.

Kongressen delar den uppfattning, som nu synes göra sig gällande, att prisen å livsförnödenheter under den närmaste tiden kommer att sjunka. Om så lyckligt skulle vara, kan detta förhållande ej, såsom någon påstått, medföra någon vinst för statstjänstemännen, men väl en avsevärd besparing för staten under förutsättning att dyrtidstillägget bestämmes ej till något visst belopp, utan såsom för närvarande efter det indextal, såsom från socialstyrelsen ur inträffade allmänna prisändringar angivas.

Ytterligare framhållande det genom flere års försakelser trängande behovet av fullt dyrtidstillägg för statens nuvarande tjänstemän, tjänstemän på indragningstat däri inbegripna, vill kongressen tillika framhålla, att enahanda behov föreligger för pensionerade statstjänstemän, och att, då pension måste, såsom numera allmänt erkänts, anses såsom en förut intjänt lön, även dessa hava berättigade anspråk att utfå fulla värdet av dem sålunda tillkommande löner.»

Vidare har Sveriges statstjänstemannanämnds styrelse i skrivelse den 25 februari 1921 anfört följande:

»Sveriges statstjänstemän erforo på sin tid med tillfredsställelse, att 1920 års statsutskott och riksdag vid behandlingen av frågan om dyrtidstillägg livligt erkände och behjärtade angelägenheten av att statstjänarna snarast möjligt erhöles en tillfredsställande kompensation på grund av den genom världskriget inträffade prisstegringen. Härigenom torde nämligen få anses fastslaget, att tjänstemännen hava rätt till kompensation för dyrtidens verkningar.

Vid innevarande års riksdag hava emellertid såväl av förutvarande finansministern som av enskilda riksdagsmän yttranden fällts, som innebära ett för tjänstemännen synnerligen olycksbådande avståndstagande från de år 1920 uttalade åsikterna. Sveriges statstjänstemannanämnds styrelse kan i anledning härav icke underlåta att inför Eders Kungl. Maj:t frambära uttrycken för sin oro och djupt kända besvikelse. Det torde icke här ånyo behöva upprepas alla de förut ofta framställda skälen för tjänstemännens rätt att nu äntligen erhålla full kompensation, men styrelsen vill dock här tillägga, att de högre tjänstemännen senare än andra och i vida otillräckligare grad erhöles ersättning för det försämrade penningvärdet, och att sålunda ingen anledning förefinnes att för samma högre tjänstemän nu sänka denna ersättning i vidare mån än vad prisindex angiver. En nedsättning av dyrtidstilläggen skulle dessutom nu medföra för dem särskilt stora svårigheter till följd av de genom progressiviteten ständigt ökade skattebeloppen ävensom genom den nu redan inträdda och framdeles sannolikt avsevärt stegrade hyresökningen. För tjänstemännen spelar denna senare utgiftspost en betydligt större roll än för andra samhällsklasser, särskilt på grund av arten av tjänstemännens arbete såsom i betydlig grad förlagt till hemmet.

Svårigheten för statskassan att utbetala erforderliga dyrtidstillägg torde nu vara mindre än förut på grund av den alltjämt pågående sänkningen av socialstyrelsens index. Ur statsfinansiell synpunkt synes vid sådant förhållande något

vägande skäl icke föreligga att sänka de procentsatser, efter vilka dyrtidstilläggen nu utgå.

Styrelsen kan i detta sammanhang icke underlåta att påpeka, att även en annan synpunkt vid innevarande års riksdag gjort sig gällande beträffande dyrtidstilläggen, nämligen att vid tilläggets fixerande hänsyn skulle tagas till tjänstemännens ställning såsom familjeförsörjare. En dylik princip skulle emellertid stå i uppenbar strid med den eljest hävdade grundsatsen om lika lön för lika arbete, en grundsats, som även bör gälla för dyrtidstilläggen i deras egenskap av lönetillägg under kris-tiden, och särskilt verka ogynnsamt för så gott som samtliga kvinnliga befattningshavare. Ett ytterligare fortgående på den vid sista riksdagen i detta hänseende inslagna vägen synes icke vara med rättvisans fordringar överensstämmande. Skall hänsyn tagas till befattningshavares ställning såsom familjeförsörjare, torde detta lämpligen kunna ske genom reformer i nu gällande skattelagstiftning.»

Ytterligare har trafiktjänstemännens riksförbund i skrivelse den 26 februari 1921 framlagt sina synpunkter på frågan om dyrtidstilläggen. Av berörda skrivelse torde jag här få anföra följande:

»Enligt i årets statsverksproposition infört utdrag ur statsrådsprotokollet har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet förklarat sig ämna föreslå riksdagen vissa jämkningar i grunderna för beräkandet av dyrtidstillägg åt statens tjänstemän i syfte att därigenom från och med den 1 juli 1921 minska statsverkets utgift för dyrtidstilläggen.

Detta tillkännagivande har väckt mycken oro bland statstjänarna. Trafiktjänstemännens riksförbund tillåter sig därför i underdånighet härmed giva uttryck åt de uppfattningar, som bland kommunikationsverkens personal inom de högre lönegraderna hysas beträffande den bebådade minskningen av dyrtidstilläggen för dem.

Sent tillerkändes statstjänstemännen något vederlag för den minskning av reallönerna, som kort efter världskrigets utbrott 1914 blev en följd av penningvärdets fall. Vad tjänstemännen med medelstora eller högre löneinkomster beträffar, skedde detta först år 1917. Denna compensation, ehuru år efter år förhöjd, låg ständigt väsentligt under vad som erfordrats för att uppväga levnadskostnadsfördyringen. Först från den 1 juli 1920 erhöilo sagda grupper av statstjänstemän genom riksdagens beslut samma år ett dyrtidstillägg, som i någorlunda skälig mån ehuru i allmänhet ingalunda fullt ut motsvarade stegringen i de nödvändiga levnadsutgifterna. Samtidigt infördes den efter levnadskostnadsindex glidande skalan för dyrtidstilläggens beräkning. Förut hade grunderna för denna beräkning växlat med varje riksdags beslut. Genom antagande av principen om den glidande skalan, skulle, hoppades statspersonalen, detta osäkerhetstillstånd vara övervunnet och en stabilisering åstadkommen, genom vilken kunde förväntas, att löneinkomsterna, inom den av riksdagen uppdragna ramen, vid varje tidpunkt skulle någorlunda rätta sig efter prisförhållandena. Redan ur denna synpunkt är den nu, endast ett halvt år efter ikraftträdandet av den automatiska regleringen av dyrtidstillägget, bebådade ändringen av beräkningsgrunderna ägnad att verka synnerligen nedslående för personalen.

Att statsverkets intresse samt rättvisa och billighet fordra, det statens befattningshavare även i de högre lönegraderna bliva tillfyllest gottgjorda för dyrtiden, därom finnas synnerligen auktoritativa uttalanden.

I en skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 september 1918 hemställde cheferna för statens centrala ämbetsverk att Kungl. Maj:t »med behjärtande av den i hög grad allvarliga ställningen måtte skyndsamt vidtaga åtgärder för att giva stats-tjänstemännen effektiv hjälp i deras svåra betryck».

Inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga uttalade i den 18 februari 1919 avgivet betänkande och förslag angående krigstidstillägg och krigstidshjälp, »att den långvariga dyrtiden icke blott för den enskilde statstjänaren, i den mån han genom krigstidstillägg och krigstidshjälp erhållit ersättning endast för en mindre del av ökningen i levnadskostnaderna, medfört en börda så tung, att förmågan att bära densamma hotar att svikta, utan även visar sig för statsverksamheten leda till betänkliga följder». När detta skrevs hade dyrtiden varat fem år.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 225 till 1919 års riksdag finnas anförda följande uttalanden av statsrådet och chefen för finansdepartementet: »Men jämväl de i avlönings- och pensionshänseende något bättre ställda personalgrupperna synas mig hava grundade anspråk på att, så långt det statsfinansiella läget medgiver, komma i åtnjutande av effektiva dyrtidsbidrag. Även för dem har säkerligen i det övervägande flertalet fall dyrtidstrycket känts mycket hårt; många av dem ha sedan studie- och extra-ordinarieåren att dragas med en betydande skuldbörda — — —».

I regeringspropositionen nr 95 vid 1920 års riksdag rörande dyrtidstillägg åt statens befattningshavare förekommer följande uttalande av finansministern: »Vid övervägande av de ifrågavarande framställningarna har jag kommit till den uppfattningen, att något måste göras för att mera effektivt bispringa statens befattningshavare i deras ekonomiska betryck och därvid i första rummet dem, vilka under de gångna åren fått i högre grad än andra själva bära förlusten av en stor del av lönernas realvärde».

Statsutskottet anförde slutligen samma år i utlåtande nr 186 daterat den 1 juni 1920: »Det har för utskottet framstått såsom en angelägenhet av synnerligen stor betydelse, att statstjänarna snarast möjligt erhålla en tillfredsställande kompensation för den på grund av världskriget inträffade prisstegringen. Under de rådande statsfinansiella förhållandena har utskottet visserligen icke funnit det vara möjligt att nu åstadkomma sådana höjningar i dyrtidstillägget, som i vissa motioner i ärendet påyrkats. Men utskottet har dock ansett det nödvändigt, att åtgärder vidtagas, som i större utsträckning, än Kungl. Maj:ts förslag medgiver, tillgodose kraven på kompensation för prisstegringen.»

De återgivna uttalandena vittna övertygande om att statsmakterna under första halvåret 1920 hade en klar insikt om och en stark känsla av nödvändigheten att genom ökat dyrtidstillägg rädda statstjänstemännen, enkannerligen de grupper, som inom kommunikationsverken representeras av förbundet, från det ekonomiska nödläge, i vilket de redan långt tidigare sjunkit ned. En blick på pressens uttalanden från denna tid ådagalägger, att riksdagens beslut i dyrtidstilläggsfrågan 1920 även uppbars av en utbredd opinion. För det allmänna medvetandet hade gått upp, att staten såsom arbetsgivare rättvisligen och i eget intresse icke längre kunde försumma att bereda sina tjänare, vare sig i högre eller lägre ställning, en efter gällande penningvärde någorlunda avpassad arbetsinkomst — en förmån, som löntagare och arbetare inom andra verksamhetsområden under hela den föregående dyrtiden i vida mindre grad behövt sakna.

Sedan juni 1920 hava de allmänna ekonomiska förhållandena väsentligen

ändrats. Prisstegringen fortgick till hösten 1920, då den avlöstes av en nedgående tendens. Ungefär samtidigt inbröt en ekonomisk depression, som sedermera blivit alltmer kännbar. Vid första tecken därtill inträdde en fullständig omkastning i opinionen beträffande statstjänstemännens ställning.

Under de många, för stora lager av befolkningen i ekonomiskt hänseende synnerligen goda åren efter krigsutbrottet hade statens tjänstemän till obestriddlig fromma för staten lojalt burit större del av dyrtidsbördan än mängden annan samhällsklass. De ovan citerade uttalandena visa, att statsmakterna funnit tjänstemännens förmåga att uthärda detta tryck nalkas bristningsgränsen. Man kan också påstå, att allmänheten rent av börjat hysa en beklagande medlidsamhet med statspersonalens bedrövliga belägenhet. Nu, hösten 1920, innan ännu det år gått till ända, under vilket, åtminstone vad tjänstemännen inom något högre lönegrader beträffar, den första mera effektiva åtgärden till avhjälpande av denna belägenhet vidtagits, finner man statens tjänstemän vara över hövan gynnade, ja, överbetalda. Tidningar av snart sagt alla färger börja en verklig kampanj mot statstjänstemännen. I dessas påstådda höga lönenivå vill man till och med finna en av anledningarna till det bestående höga prisläget.

Inför denna opinionsstorm har statspersonalen iakttagit ett lugn och en återhållsamhet i fråga om meningsyttringar, som må betecknas som erkännansvärd. Att den på sina håll ända till hets drivna agitationen mot dess förment gynnade undantagsställning emellertid bland tjänstemännen verkat i hög grad upprörande och orättvis är ett faktum. Ingen samhällsgrupp har under den långa dyrtiden mindre än statsfunktionärerna drivit klasspolitik. Att de under trycket av allmänt vitsordade umbäranden med lojala vapen kämpat för sin existens, torde ingen ha rätt att tillvita dem såsom klassegoism. I medvetandet om att statens tjänare under en ytterligt vanskelig tid tåligt och med stora uppoffringar, som ytterst kommit det allmänna till godo, gjort sin plikt, må det vara tillåtet att här inlägga en öppen, bestämd och allvarlig gensaga mot nyss berörda, alltjämt pågående opinionsbildning mot statstjänstemännens berättigade intressen.

Enär det tal, som förts mot statspersonalens höga löner, alldeles särskilt gått ut över kommunikationsverkens tjänstemän, har Trafiktjänstemännens riksförbund funnit angeläget att för de personalgrupper bland den icke tekniska personalen vid statens järnvägar, postverket och telegrafverket, som förbundet representerar, verkställa en utredning rörande de under åren 1914—1920 uppburna sammanlagda tjänsteinkomsterna, avlöning och dyrtidsförmåner. Denna utredning innefattas i vid denna framställning fogade tabeller*.

De här ovan och i bilagorna anförda siffrorna åskådliggöra till fyllest det för övrigt allmänt erkända faktum, att statstjänstemännen i de högre lönegraderna under kristiden fått sin levnadsstandard avsevärt sänkt i bestämd motsats till svenska folket i allmänhet, som torde sett sitt välstånd ökat.

Trafiktjänstemännens riksförbund har i upprepade underdåniga framställningar gjort sig till tolk för den uppfattning, att statens tjänstemän kunna hava anspråk på att bli tillerkända full kompensation för penningvärdets fall. I sig själv synes detta krav rättfärdigt och väl grundat, varför det icke heller kan principiellt frångås. Även om tjänstemännen sålunda fasthålla vid sitt önskemål att åter få sin reala lönenivå höjd till det läge, den hade 1914, ställa de sig ingalunda oför-

* Här uteslutna.

stående inför den bekymmersamma allmänt ekonomiska situation, som nu inträtt. På grund av de betydande offer statstjänstemännen under de gångna åren bragt det allmänna genom att hava fått avstå från skäligt vederlag för penningens minskade köpkraft, våga de emellertid förmena sig äga berättigade krav på att icke genom en förtidig nedsättning av de år 1920 beviljade dyrtidstilläggen åter bliva försatta i det hart när förtvivalde ekonomiska läge, i vilket de dessförinnan befunno sig. Även en mindre betydande ändring i grunderna för beräkningen av dyrtidstilläggen, som medför en inkomstminskning utöver den, vilken följer av levnadskostnadssänkningen enligt indexberäkningen, torde för mången, vilken icke mäktat hämta sig efter de gångna årens skuldsättning, kunna bliva av ödesdigraste innebörd.

Tjänstemännen vilja i nuvarande situation i det längsta fast förlita sig på de starka uttalanden till deras förmån, som av statsmakterna gjordes vid 1920 års riksdag, och på de utfästelser, som denna riksdags beslut rörande dyrtidstilläggen måste anses innebära. Bland statspersonalen betraktas såsom en god tradition, att riksdagen icke skall till personalens nackdel draga ett streck över vad en föregående riksdag beslutat. Vad som beslöts i fjol borde icke vara förkastligt nu, och staten lär icke sakna utvägar att bereda sina tjänare en utkomst, som för ett år sedan ansågs skälig och till och med, enligt riksdagens egna uttalanden, i knappaste laget tillmätt.

Genom den glidande skalan är sörjt för att tjänstemannalönerna fortfarande rättas efter det allmänna prisläget. Varje nedsättning av det grundtal, efter vilket dyrtidstillägget beräknas, medför en avsevärd minskning i statens utgifter för dyrtidstillägg. Sålunda torde den sänkning av grundtalet, som ägde rum från den 1 januari 1921, kunna beräknas medföra en besparing enbart för kommunikationsverket av omkring 10 miljoner kronor för år. Fortgår sänkningen av levnadskostnaderna i det tempo, som nu kan skönjas, lära alltså hithörande statsutgifter utan särskilda åtgärder komma att väsentligen nedgå utöver vad finansministern i årets statsverksproposition beräknat.

Mot indexlönens tillämpning har emellertid invänts, att den, ehuru avlöningssättet har något i sig av tilldragande rättvisa, bidrager att hålla levnadskostnaderna uppe genom att avpassa köpkraften efter dessa kostnader. Gent emot denna uppfattning må anföras, att varje löneroglering efter hittills följda principer betecknar en anpassning efter levnadskostnadernas storlek. Visserligen är den fortlöpande reglering, som automatiskt äger rum genom den glidande skalan, smidigare, men så länge lönen ligger mer eller mindre väsentligt under index, synes förenämnda resonemang sakna berättigande. Därjämte bör bemärkas, att jordbruket med binärningar, fiske samt industri med bergsbruk 1910 sysselsatte 80.7 procent av befolkningen, och att statspersonalen utgör en så ringa del av återstående 19.3 procent, att dess avlöning efter index föga torde inverka på det allmänna prisläget. Så länge detta läge förblir sådant, att statstjänstemännens fasta löner äro absolut otillräckliga för nödortfött livsuppehälle, synas tjänstemännen med fog kunna göra anspråk på att den relativa stabilitet i deras löneförhållanden, som genom 1920 års riksdagsbeslut om dyrtidstillägg efter index sent omsider medförde, måtte få bibehållas. De äro sannerligen i behov av den grad av trygghet för sin ekonomi, som därigenom vunnits.

I anledning av statsrådets och chefen för finansdepartementet uttalade avsikt

att föreslå särskild beskärning av dyrtidstilläggen för tjänstemän, som icke hava försörjningsplikt, tillåter sig riksförbundet i korthet anföra följande. Tjänstemännen hava aldrig kunnat godkänna den uppfattningen. att dyrtidsförmånerna vore att anse såsom en hjälp från statens sida, utan betraktas denna avlöningsform såsom ett lönetillägg för bibehållande i möjligaste mån av realvärdet av de efter arbetet avpassade lönerna. Följaktligen anses, att dyrtidstilläggen lika väl som den fasta avlöningen böra avpassas utan hänsyn till tjänstemännens civilstånd eller eljest förekommande försörjningsplikt, såsom i allmänhet sker på andra arbetsområden än den statliga förvaltningens. Mot ett motsatt förfarande kan särskilt invändas, att det i främsta rummet kommer att gå ut över de svagast avlönade, nämligen kvinnorna, vilka i väsentligt mindre omfattning än männen hava försörjningsplikt. Häremot kan så mycket starkare invändning göras, som de kvinnliga befattningshavarnas fasta avlöningar bestämts just efter behovsprincipen. En beskärning även av dyrtidstillägget för dem enligt denna princip måste därför anses dubbelt orättmätig. Vidare må framhållas vad dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet i ovan citerade uttalande även berört — att tjänstemän även utan försörjningsplikt på grund av studieskulder kunna vara i starkt behov av en mot levnadskostnaderna svarande avlöning, samt därjämte, att samma behov måste tillgodoses med hänsyn till blivande familjebildning och därmed uppstående försörjningsplikt. Bosättningskostnaderna äro numera skyhöga i jämförelse med förhållandena före kriget.

Trafiktjänstemännens riksförbund hemställer i underdanighet, att Eders Kungl. Maj:t vid förestående slutlig prövning av frågan om statstjänstemännens dyrtidstillägg täcktes skänka beaktande åt de synpunkter, som framhållits i förestående framställning, och välvilligt sörja för att, i vad på Eders Kungl. Maj:t ankommer, tjänstemännens rättfärdiga önskemål om att, ej minst i statens eget intresse, bliva åtminstone bibehållna vid nu gällande dyrtidsförmåner varda tillgodosedda.»

Framställningar i samma syfte som de nu av mig återgivna hava även gjorts, bland andra, av de kvinnliga kårsammanslutningarnas centralråd samt av högre statstjänstemännens förening i Norrköping.

I det yttrande rörande finansplanen, som min företrädare i ämbetet hade till statsrådsprotokollet vid statsverkspropositionens framläggande den 7 januari 1921, påpekade han vid behandlingen av utgiftssidan i de avlämnade statförslagen, bland annat, att den post bland statsutgifterna, som ur statsfinansiell synpunkt spelade den ojämförligt största rollen, vore den, som avsåge avlöningar till befattningshavare i statens tjänst. Efter att därefter till en början hava berört vissa förhållanden, som hade avseende å de till statstjänarna utgående fasta avlöningsbeloppen, anförde han beträffande dyrtidstilläggen följande:

»Medan de fasta avlöningsförmånerna till statens befattningshavare — antingen fråga är om nyreglerade befattningar eller om ännu ej reglerade — utgå med bestämda belopp, vilka sålunda i de olika statförslagen kunna någorlunda exakt

**Allmänna
synpunkter.**

*Statsråds-
protokollet
den 7 januari
1921.*

beräknas, så äro som bekant dyrtidstilläggen numera ställda i relation till de rådande levnadskostnaderna, i det att de uträknas med ledning av en med dessa varierande, för varje kalenderkvartal fixerad s. k. levnadskostnadsindex. Då nämnda anordning med en glidande skala för dyrtidstilläggens bestämmande alltjämt torde böra bibehållas, har det, när det gällt att göra ett överslag rörande de belopp, som under åren 1921 och 1922 kunna bliva erforderliga för dyrtidstilläggens finansiering, varit nödigt att utgå från en viss beräkning indexställning under sagda år. Ifrågasvarande index var under 1920 fastställt för första kvartalet till 259, för andra kvartalet till 265, för tredje kvartalet till 270 och för fjärde kvartalet till 281. Ungefärliga medelindex för året utgjorde alltså 269. Med hänsyn härtill och till levnadskostnadernas numera tydligt fallande tendens har jag ansett betänklighet ej möta att vid statsförslagens uppgörande preliminärt räkna med en genomsnittlig index av 270 för år 1921 och av 260 för år 1922.

Emellertid har det av statsfinansiella skäl ansetts icke låta sig göra att för dyrtidstilläggens finansiering disponera fullt ut de belopp, som enligt nu tillämpade beräkningsgrunder skulle bliva erforderliga. För att något minska ifrågasvarande utgift för statsverket har jag därför förmenat, att bland andra åtgärder, som kunna tänkas ifrågakomma, det i första hand bör tagas under övervägande att för en viss grupp av statstjänstemän, nämligen sådana, som ej äro familjeförsörjare, i någon mån jämka grunderna för dyrtidstilläggets beräkning. Denna jämkning torde i så fall böra vidtagas från och med den 1 juli 1921 och bör givetvis avse även sådan till statstjänare icke hänförlig personal, som äger åtnjuta dyrtidstillägg av statsmedel. Till frågan härom torde jag framdeles få återkomma. I detta sammanhang inskränker jag mig till att — med framhållande av, att ett genomförande från och med år 1922 av förberörda löneregleringar under alla omständigheter kommer att minska behovet av medel till dyrtidstillägg — omnämna, att jag tänkt mig, att till dyrtidstilläggens täckande böra dels å 1921 års tilläggsstat under de olika huvudtitlarna upptagas belopp av sammanlagt omkring 213 miljoner kronor dels å 1922 års riksstat utom huvudtitlarna avsättas en totalsumma av 175 miljoner kronor, varvid då hänsyn icke tagits till sådana dyrtidstillägg, som utgå direkt av vissa verks och institutioners medel. Till jämförelse må påpekas, att motsvarande av 1920 års riksdag beslutade avsättning å 1921 års riksstat utgjorde 200 miljoner kronor. Vad affärsverken angår, ingå som bekant utgifterna för dyrtidstillägg i respektive verks driftkostnader, och komma desamma alltså icke till synes i budgeten. Såsom jag framdeles får tillfälle att utveckla, bör emellertid vid beräkningen av affärsverkens driftöverskott för år 1922 hänsyn tagas till den av mig nyss antydda minskningen i utgifterna för dyrtidstillägg.»

Av det anförda framgår *dels* att man vid uppgörandet av statsverkspropositionens statsförslag preliminärt räknat med en genomsnittlig levnadskostnadsindex av 270 för år 1921 och av 260 för år 1922, *dels* ock att till dyrtidstilläggens täckande beräknats — bortsett från dylika tillägg vid affärsverken och vid sådana verk och institutioner, som bestrida kostnaderna för dyrtidstillägg med egna medel — å 1921 års tilläggsstat under de olika huvudtitlarna sammanlagt omkring 213 mil-

joner kronor och å 1922 års riksstat såsom avsättning utom huvudtitlarna en totalsumma av 175 miljoner kronor.

Liksom min företrädare utgår jag från att den nuvarande anordningen med en glidande skala för dyrtidstilläggens bestämmande alltså bör bibehållas, och att dyrtidsbidragen följaktligen även i fortsättningen skola uträknas med ledning av en med de rådande levnadskostnaderna varierande, på av socialstyrelsen verkställda uppskattningar grundad levnadskostnadsindex, som för varje kalenderkvartal fixeras.

*Departements-
chefen.*

Då det närmast med hänsyn till de statsfinansiella beräkningarna rörande storleken av de medel, som för dyrtidstilläggens finansiering erfordras, syntes mig påkallat, att på grundvalen av utvecklingen under den senaste tiden och andra faktorer frågan om levnadskostnadsindex' sannolikt blivande ställning toges under förnyat övervägande, avlät jag för att erhålla material till denna frågas bedömande den 26 februari 1921 en skrivelse till ekonomiska rådet, däri jag anförde bland annat följande:

Åtskilliga omständigheter talade för att den indexställning, från vilken man vid statsverkspropositionens framläggande utgått, och vid vars fixerande de uppskattningar, som låge till grund för indexsättningen vid årsskiftet, ännu ej varit tillgängliga, vore väl högt beräknad. Levnadskostnadsindex, vilken för fjärde kvartalet 1920 utgjort 281, hade sålunda redan för första kvartalet av innevarande år fastställts till 271, som allenast med en enhet överstege det tal, varmed man i statsverkspropositionen räknat som genomsnitt för hela år 1921, och under den tid, som förflutit, efter det de beräkningar, på vilka den senaste indexsättningen grundade sig, verkställdes, hade det allmänna prisfallet fortgått. Någon tendens till avmattning i den nedåtgående prisrörelsen syntes ännu ej hava inträtt i vårt land. Efter att hava antytt det samband, som förevarande spørsmål ägde med den valutapolitik, som komme att hos oss föras, i anslutning vartill jag hänvisade till ekonomiska rådets uttalande i valutafrågan den 20 december 1920, anförde jag vidare, att säkra hållpunkter för bedömande av levnadskostnadsindex' blivande ställning självfallet ej vore för handen, samt att de uppskattningar, som kunde åstadkommas, givetvis icke kunde göra anspråk på annat än en mycket approximativ riktighet. I det att jag tillika betonade, att ett försök till fixering måste ske, därest över huvud några kalkyler skulle kunna komma till stånd rörande storleken av de medel, som borde beräknas för dyrtidstilläggens täckande, anmodade jag ekonomiska rådet att inkomma med yttrande angående den genomsnittliga levnadskostnadsindex, från vilken man enligt rådets mening borde utgå

vid dyrtidstilläggens beräkning under dels det förra halvåret 1921, dels det senare halvåret 1921 och dels år 1922.

*Ekonomiska
rådets yt-
rande den 7
mars 1921.*

I sitt den 7 mars 1921 avgivna yttrande i ämnet anför ekonomiska rådet följande:

»Sedan socialstyrelsens levnadskostnadsindex för Sverige lagts till grund för dyrtidstilläggen och dessa blivit riksstatens mest tyngande utgiftspost, har en uppskattning i förhand av den sannolika utvecklingen av ifrågavarande index kommit att få en mycket stor betydelse för riksstatens uppgörande. Så snart kännedom om denna index kan förutsättas, kan man å ena sidan beräkna dyrtidsanslaget storlek vid givna grunder för dyrtidstilläggen, å andra sidan också justera dessa grunder efter den höjd för dyrtidsanslaget, som man finner riksstaten kunna rå med.

Tyvärr är en uppskattning av levnadskostnadsindex för andra halvåret 1921 och för 1922, som skulle äga någon som helst objektiv betydelse, under nu rådande förhållanden omöjlig. Visserligen kan man konstatera, att prisnivån i länder med effektiv guldvaluta på sista tiden befunnit sig i ett starkt fallande och man kan beteckna det som sannolikt, att detta prisfall kommer att få sitt uttryck i en sänkt levnadskostnadsindex i dessa länder. Men det är omöjligt att säga huruvida ifrågavarande prisfall kommer att fortgå eller måhända slå om i en ny prisstegring. De politiska och ekonomiska förhållandena äro ännu så oklara, att man icke kan förutse hur snart en någotsånär stadgad prisnivå i guldländerna skall komma till stånd än mindre ha någon bestämd mening om var denna nivå skall komma att ligga. Det är just med anledning härav, som rådet i sina yttranden i fråga om den svenska valutans ordnande uttalat, att förutsättningarna för det svenska penningväsendets återställande till guldmyntfot ännu icke kunna överblickas.

Om nu redan härutinnan osäkerheten är stor, så tillkommer ytterligare ett osäkerhetsmoment, när det gäller att bedöma den svenska prisnivåns utveckling. Detta moment är den svenska kronans värde i förhållande till guld. Visserligen torde statsmakterna vara på det klara därmed, att vår valutapolitik, i enlighet med vad rådet tidigare tillrätt, bör bedrivas så, att den svenska kronans värde i förhållande till guld icke nedgår utan fastmera höjes, i den mån sådant under ett bestämt men varsamt handhavande av till buds stående medel visar sig möjligt. Men i vilken mån detta syfte verkligen kommer att vinnas, beror i mycket väsentlig grad på statens finanspolitik, och icke minst just på dess avlöningpolitik. Vill staten vara rundhänt i tillmätandet av dyrtidstillägg och därvid icke taga vederbörlig hänsyn till möjligheterna för en verklig täckning av kostnaderna, så kommer den svenska kronans värde ofelbart att därav påverkas i en riktning rakt motsatt den, som angivits såsom önskvärd för valutapolitiken. Med den betydelse, som statens lönestandard har för avlöningarna såväl inom kommunerna som inom den enskilda affärsverksamheten, måste också en bristande återhållsamhet i statens handhavande av lönefrågorna befaras få ett i hög grad förstärkt inflytande till försämring av det svenska penningvärdet.

Sådana betraktelser kunna icke undgås, då det gäller att bedöma utsikterna för vår levnadskostnadsindex. En höjning av lönestandarderna utöver den som är ekonomiskt möjlig ger åt stora lager av befolkningen en artificiell köpkraft, vilken vid oförändrad tillgång på varor och andra nyttigheter måste driva upp priserna på ett sätt, som icke kan undgå att påverka lednadskostnadsindex. Avsikten är ju, att index skall bestämma den allmänna lönenivån. Men i verkligheten kommer den

allmänna lönenivån att bestämma index, åtminstone i rätt väsentlig grad. Den kommande utvecklingen av vår levnadskostnadsindex är med andra ord icke ett rent objektivt förhållande, varom man på grund av föreliggande fakta kan bilda sig en mening; den är en fråga, på vilken staten själv har ett mycket starkt inflytande. speciellt genom sin lönepolitik, men naturligtvis också allmänna genom det sätt. varpå den vårdar sina finanser.

Med den starkt restriktiva diskontopolitik, som för närvarande bedrivs, och den allmänna depression, som är rådande, föranledes det enskilda näringslivet att till det yttersta begränsa sina anspråk på medel. Det blir då praktiskt sett statens och kommunernas utgifter, som ge utslaget i fråga om det svenska penningvärdets framtid. Avgörande blir om dessa utgifter, de må nu vara verkliga utgifter eller utgifter för kapitalökning, i sin helhet hållas inom ramen för de tillgångar, som kunna ställas till förfogande utan ett artificiellt tillskapande av betalningsmedel.

Under sådana förhållanden är det givetvis omöjligt för rådet att ange någon sannolikhetssiffra för levnadskostnadsindex för nästkommande år. Anses det lämpligt, att en bestämd indexsiffra lägges till grund för beräkning av dyrtidsanslaget, så tillhör det den praktiska finanspolitiken att träffa ett val ifråga om denna siffra. Är staten beredd att företa tillräckligt kraftiga nedskärningar både av sina verkliga utgifter och av sina utgifter för kapitalökning, alltså av sina anspråk såväl på skattemedel som på lånemedel, och kunna kommunerna förmås till en liknande indragning, så kan sannolikt en mycket betydlig nedsättning av den i pengar uttryckta köpkraften och därmed också av priserna och av levnadskostnadsindex vinnas. Få däremot motsatta tendenser göra sig gällande, så är fara värt. att ingen nedsättning kan åstadkommas.

I fråga om grunderna för dyrtidstilläggen torde i detta sammanhang böra framhållas, att full kompensation för levnadskostnadernas stegring icke är förenlig med det tvång till yttersta sparsamhet, som nu otvivelaktigt föreligger för nationen som helhet och för alla samhällslager. Det torde vara nödvändigt, att dyrtidstilläggen beräknas efter en levnadskostnadsindex, som är lägre än den av statistiken angivna och som vi här kunna beteckna som en »kompensationsindex». Om dyrtidstilläggen på detta sätt hållas tillräckligt under den fulla kompensationen, så framtingas därigenom, såsom ovan är angivet, en viss sänkning av den verkliga levnadskostnadsindex. Nedsättningen i dyrtidstilläggen medför därför endast en mindre sänkning av reallönen, möjligen ingen alls. Emellertid synes det vid en sådan inknappning av dyrtidstilläggen angeläget, att vederbörlig hänsyn toges till de totala löneförmånerna och därmed till de senast genomförda löneförbättringarna ävensom till de yngre åldersgruppernas relativt mindre behov. Genom att förfara på detta sätt torde det vara möjligt att med undvikande av all hårdhet åstadkomma den nödvändiga begränsningen av statens utgifter för dyrtidstillägg.

Väljer man i enlighet härmed en kompensationsindex väsentligt under nuvarande levnadskostnadsindex av 271, så kommer, särskilt om ett dylikt förfarande blir normgivande även för avlöningsförhållandena på andra områden, och om en motsvarande återhållsamhet tillämpas i fråga om offentliga utgifter överhuvud, den minskade köpkraften att åstadkomma en sänkning av de verkliga levnadskostnaderna till ett indextal, som ligger någonstades emellan den verkliga index och den antagna kompensationsindex. I verkligheten skulle då den antagna grunden för dyrtidstilläggen komma att innebära, att löntagarna själva finge bära trycket av de dåliga tiderna genom en reduktion av sin realinkomst med en avsevärt mindre

del än som anges av den procentsats, varmed kompensationsindex understiger verklig index. Naturligtvis kommer emellertid en sådan verkan på levnadskostnaderna endast småningom att göra sig gällande. Det torde därför vara riktigt att pröva sig fram och endast steg för steg sänka kompensationsindex, men i varje fall hålla den avsevärt under senast tillgängliga index för de faktiska levnadskostnaderna. Skulle levnadskostnadsindex komma att kvarstå vid 271, kunde man exempelvis bestämma sig för att sätta kompensationsindex för tredje kvartalet innevarande år till 250 och därefter sänka denna index med tio enheter för vart kvartal. Kompensationsindex för fjärde kvartalet skulle då bli 240 och för 1922 skulle ett medeltal av 215 uppnås. Om emellertid, såsom man torde hava rätt att förvänta, den verkliga levnadskostnadsindex redan för tredje kvartalet 1921 komme att nedgå betydligt under 271, så borde kompensationsindex givetvis sänkas i ett avsevärt hastigare tempo.

I fråga om den verkliga levnadskostnadsindex för första halvåret 1921 torde socialstyrelsen inom den närmaste framtiden kunna lämna approximativ uppgift.

I fråga om den levnadskostnadsindex, som kommer att bestå för andra halvåret 1921 och för 1922, kan överhuvud ingen sannolikhetsberäkning göras, utan får rådet med hänsyn till denna del av frågan hänvisa till vad rådet därom här ovan anför.

Vid den slutliga handläggningen av detta ärende närvaro herrar Kinander, Moll, Cassel, Kvarnzellius, Rydbeck och Thorsson.

Herr Wallenberg, som deltagit i överläggningen men på grund av sjukdom icke närvarit vid justeringen av rådets uttalande i ämnet, har sedermera, efter tagen kännedom om den slutliga avfattningen av nämnda uttalande, tillkännagivit sin anslutning till detsamma, varvid han dock framhållit, att rådet enligt hans åsikt bort starkare betona nödvändigheten av att det s. k. grundtal, med ledning varav dyrtidstilläggen beräknas, vid varje tillfälle komme att avsevärt understiga den då senast fastställda levnadskostnadsindex, samt att i allmänhet kostnaderna för dyrtidstilläggen måste mycket starkt begränsas för att bringas i lämpligt förhållande till den för den närmaste framtiden tvivelsutan starkt minskade avkastningen av statens inkomstkällor.»

Departements-
chefen.

Under hänvisning till nyssberörda framställningar från olika sammanslutningar av statstjänstemän och till de synpunkter, som av ekonomiska rådet framförts, skall jag tillåta mig att till behandling upptaga frågan om grunderna för dyrtidstilläggens beräkning.

Till en början vill jag då fästa uppmärksamheten å ekonomiska rådets uttalande, att full kompensation för levnadskostnadernas stegring icke är förenlig med det tvång till yttersta sparsamhet, som nu otvivelaktigt föreligger för nationen som helhet och för alla samhällslager. Med hänsyn härtill ifrågasätter rådet, att dyrtidstilläggen böra beräknas efter en levnadskostnadsindex, som är lägre än den av statistiken angivna och som av rådet betecknas som en »kompensationsindex». Om dyrtidstilläggen på detta sätt hållas tillräckligt under den fulla kompensationen, så framtvingsas därigenom — säger rådet — en viss sänkning av den verkliga levnadskostnadsindex.

I anledning av detta yttrande vill jag ej underlåta framhålla, att redan de nuvarande dyrtidstilläggen bestämmas efter grunder, som i viss mån motsvara den av rådet förordade kompensationsindex. Dels fastställs det s. k. grundtalet till ett tal, som är fem eller sex enheter mindre än prisstegringsindex, dels utgår enligt detta grundtal full kompensation allenast å viss del av avlöningen, vilken del för befattningshavare utan barn är fastställd till 85 kronor i månaden, medan för överskjutande belopp kompensationen utgör intill en viss gräns endast 55 procent av prisstegringen och därefter alldeles bortfaller.

Emellertid nödvändiggör den bekymmersamma statsfinansiella situation, som till följd av den rådande allmänna depressionen inträtt, att statsutgifterna i möjligaste mån nedbringas. När så är fallet, kan det knappast anses obilligt, att statens befattningshavare i något ökad grad få vidkännas trycket av de dåliga tiderna, så mycket hellre som statstjänarne i många fall torde befinna sig i ett gynnsammare läge än motsvarande löntagare i enskild tjänst, särskilt på grund av den fastare och mer varaktiga anställning, som statstjänsten i allmänhet innebär. Någon reduktion av det för dyrtidsbidragens storlek bestämmande grundtalet synes med hänsyn härtill kunna ifrågasättas. Förbises må därvid icke, att en dylik reduktion kommer att påverka levnadskostnadsindex i nedåtgående riktning, varigenom sänkningen i reallönen blir mindre än nedsättningen av grundtalet giver vid handen. Jag vill i detta sammanhang ock erinra om, att Kungl. Maj:t i den proposition (nr 95) angående dyrtidstillägg till befattningshavare i statens tjänst, som förelades 1920 års riksdag, föreslog, att för grundtalets bestämmande prisstegringsindex skulle minskas, på sätt enligt 1919 års kungörelse var fallet, med en niondel därav, men att riksdagen jämkade beräkningsgrunden till vad som nu gäller.

En ytterligare anledning till en jämkning nedåt vid grundtalets bestämmande ligger däri, att, då, såsom nu sker, grundtalet fastställs med intervaller av tre månader — vilket förfaringssätt jag anser av praktiska skäl böra bibehållas — det i tider av hastigt sjunkande priser sådana som de för närvarande rådande kan inträffa, att grundtalet, i händelse detsamma ej sättes mer avsevärt under prisstegringsindex, så småningom under tremånadersperioden når upp i nivå med och till och med kommer att överskrida nämnda index, varigenom en icke avsedd höjning av kompensationen blir följden.

Avgörande för mig i denna fråga hava dock varit de nyss antydda statsfinansiella synpunkterna samt nödvändigheten att något nedbringa statens utgifter för dyrtidstillägg. Med hänsyn härtill och till de skäl, som jag förut anfört, anser jag mig böra förorda en kraftigare beskär-

ning av grundtalet än som föranledes av nuvarande avdrag av fem eller sex enheter från prisstegringsindex, och får — då en procentuell reduktion synes mig vara att anbefalla — för min del föreslå, att grundtalet bestämmas till det tal, som enligt index motsvarar levnadskostnadsökningen, minskat med $\frac{1}{10}$, varvid, i händelse brutet tal uppstår, detta jämnas till närmast lägre hela tal.

Emellertid finner jag — även om, såsom jag senare skall närmare utveckla, en väsentligen lägre indexställning än den, från vilken man vid statsverkspropositionens framläggande utgick, bör kunna läggas till grund för de ekonomiska kalkylerna — den statsfinansiella situationen, sådan densamma numera kan överblickas, så brydsam, att jag anser ofrånkomligt, att ytterligare nedsättningar med avseende å dyrtidstilläggen vidtagas.

Om detta sålunda icke kan undvikas, anser jag det å andra sidan ytterst angeläget, att reduktionerna anbringas å sådana punkter, där de utan alltför stora uppoffringar kunna bäras. I detta sammanhang tillåter jag mig erinra om, att min företrädare i sitt av mig nyss återgivna yttrande till statsrådsprotokollet den 7 januari 1921 bland åtgärder, som för minskande av ifrågavarande utgiftspost för statsverket kunde tänkas ifrågakomma, i första hand pekade på möjligheten att göra vissa jämkningar i beräkningsgrunderna för sådana till dyrtidstillägg av statsmedel berättigade personer, som icke vore familjeförsörjare. Åt den tanke, varåt min företrädare på detta sätt gav uttryck, ber jag att få giva min anslutning.

Begreppet familjeförsörjare återfinnes i viss mån redan i nu gällande författningsbestämmelser i ämnet. Enligt dessa bestämmelser utgår å avlöningsförmåner, som icke överstiga 85 kronor i månaden, dyrtidstillägget efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet. Om och i den mån månadsavlöningen — intill ett maximibelopp av 1,250 kronor — överstiger 85 kronor, utgår däremot dyrtidstillägget allenast för den del därav, som utgör 85 kronor, på sätt nyss sades, men för den del, som överstiger 85 kronor, efter ett procenttal lika med femtiofem hundradelar av grundtalet, dock att beträffande befattningshavare, vilken på grund av försörjningsplikt underhåller barn, som icke uppnått 16 års ålder, den del av månadsavlöningen, för vilken dyrtidstillägget utgår efter ett procenttal motsvarande grundtalet, ökas med 15 kronor för varje dylikt barn. Såsom härav framgår räknas för närvarande som familjeförsörjare endast sådan befattningshavare, som på grund av försörjningsplikt underhåller barn under 16 år.

När det nu gäller att genomföra någon reduktion i dyrtidstillägget för icke-familjeförsörjare, kan jag ej frigöra mig från den uppfattningen,

att en utvidgning av familjeförsörjarebegreppet är på sin plats, så att i varje fall envar befattningshavare, som har hustru — även om han ej därjämte har barn — bringas in därunder. Det synes mig, att från nu förevarande synpunkt den omständigheten, att vederbörande bildat eget hushåll, spelar en väsentlig roll, och man kunde därför enligt min mening hava fog för att gå ett steg längre och låta det förhållandet vara avgörande, att vederbörande har hustru *eller* husföreståndarinna. Ifrågasättas kan även att till familjeförsörjare hänföra jämväl den, som på grund av försörjningsplikt underhåller annan person, i första hand fader eller moder. Enär det emellertid är av vikt såväl av finansiella skäl som med hänsyn till svårigheterna vid tillämpningen att giva en ganska snäv och fullt bestämd avgränsning åt familjeförsörjarebegreppet, har jag stannat vid att föreslå, att endast den, som har hustru eller på grund av försörjningsplikt underhåller barn under 16 år, skall räknas till familjeförsörjare.

Till familjeförsörjare — begreppet sålunda fattat, som ag nu utvecklats — synes dyrtidstillägget, på grundval av ett efter nyss angivna beräkning bestämt grundtal, böra utgå enligt i huvudsak samma principer som för närvarande är fallet. Till befattningshavare med en familjemedlem torde alltså å avlöningsförmåner, som icke överstiga 85 kronor i månaden, dyrtidstillägget böra utgå efter ett procenttal, som motsvarar grundtalet. Överstiger avlöningen 85 kronor men icke 1,250 kronor i månaden, bör dyrtidstillägget utgå för den del därav, som utgör 85 kronor, på sätt nyss sades, samt för den del, som överstiger 85 kronor, efter ett procenttal lika med femtiofem hundradelar av grundtalet. Har han mer än en familjemedlem, bör den del av månadsavlöningen, för vilken dyrtidstillägget utgår efter ett procenttal motsvarande grundtalet, ökas med 15 kronor för varje familjemedlem utöver en.

Vid avvägandet av den reduktion, som dyrtidstilläggen för icke-familjeförsörjare böra undergå, synes mig berättigat, att hänsyn i viss mån tages till befattningshavarens levnadsålder. Det förefaller mig nämligen, att, om man överhuvud anser sig böra vid dyrtidstilläggens reduktion tillämpa behovsprincipen, så att familjeförsörjare ställas bättre än icke-familjeförsörjare, denna princip även bör äga anspråk på beaktande vid dyrtidstilläggens avvägande mellan befattningshavare inom sistnämnda kategori, på sådant sätt att yngre åldersgrupper sättas något tillbaka.

På grund av nu nämnda synpunkter, och då å andra sidan av praktiska tillämplighetsskäl en för långt driven differentiering måste anses utesluten, har jag funnit mig böra förorda, att icke-familjeförsörjarna uppdelas i två åldersgrupper, allteftersom de uppnått 25 års ålder eller ej. Till befattningshavare av första gruppen synes dyrtidstillägget böra

bestämmas till nio tiondelar av det belopp som för motsvarande avlöning tillkommer tjänsteman med en familjemedlem, för befattningshavare av den yngre åldersgruppen däremot allenast till fyra femtedelar av samma belopp.

De jämkade grunder för dyrtidstilläggets beräkning, som jag i det föregående föreslagit, torde böra tillämpas från och med den 1 juli 1921.

**Dyrtidstillägg
åt befattningshavare
vid nyreglerade verk.**

Den av mig tidigare återgivna kungörelsen av den 30 juni 1920 med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst reglerar dyrtidstilläggets storlek för statstjänare i allmänhet. Emellertid gälla ju särskilda författningar rörande dyrtidstilläggen för vissa grupper av statstjänare, nämligen för sådana, som tillhöra förvaltningsgrenar, för vilka de senaste åren nya definitiva löneregleringar blivit genomförda. Sålunda hava, såsom jag förut påpekat, utfärdats dels sagda den 30 juni 1920 kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk (nr 381) dels ock den 25 september 1920 kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid domänverket (nr 637).

Vid fastställandet av löneregleringarna för sistnämnda förvaltningsgrenar har till utgångspunkt tagits det prisläge, som, att döma av stegringen i levnadskostnaderna under åren närmast före världskrigets utbrott, skulle under normala förhållanden hava varit rådande i början av 1920-talet. Då det dyrtidstillägg, som utgår till befattningshavare i allmänhet i statens tjänst, avser att utgöra kompensation ej blott för den extraordinära ökningen i levnadskostnaderna under kristiden utan tillika för den normala prisstegringen efter tiden för krigsutbrottet, d. v. s. efter år 1914, har genom nyssberörda författningar vidtagits en reduktion av dyrtidstillägget för de nämnda fem verkens personal, i syfte att summan av lön enligt de nya avlöningsbestämmelserna och dyrtidstillägg icke skulle komma att i stort sett överstiga summan av avlöning enligt dessförinnan gällande bestämmelser och dyrtidstillägg därå enligt de för statsförvaltningen i allmänhet gällande grunder. För sådant ändamål föreskriva meranämnda författningar, att för beräkning av dyrtidstilläggets storlek för affärsverkens personal skola gälla de allmänna bestämmelserna rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, men med iakttagande dels att dyrtidstillägg utgår endast å 85 procent av de sammanlagda avlöningsförmåner, på vilka sådant tillägg må beräknas, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, dels ock att det grundtal, som gäller för statstjänarna i allmänhet, skall i varje särskilt fall minskas med 16. Beträffande den närmare motiveeringen för dessa modifikationer tillåter jag mig hänvisa till det utdrag av

statsrådsprotokollet över civilärenden sid. 8—12, som finnes fogat vid propositionen nr 321 till 1920 års riksdag.

Det är uppenbart, att särskilda grunder för dyrtidstilläggens beräkning alltså måste för affärsverkens personal bibehållas. Emellertid har numera genom beslut av Kungl. Maj:t och innevarande års riksdag lönerreglering genomförts jämväl för statsdepartement och centrala ämbetsverk. Förslag om liknande lönerregleringar hava därjämte förelagts eller äro avsedda att föreläggas det nu församlade riksmötet beträffande såväl utrikesrepresentationen som ock de militära staterna, fångvårdsstaten och tvångsarbetsanstalterna samt tullverket. Enär samtliga nämnda lönerregleringar äro fotade å det för affärsverken gällande lönesystemet, böra givetvis de modifierade grunderna för dyrtidstilläggens beräkning vinna tillämpning också för befattningshavare vid ifrågasvarande förvaltningsgrenar, i mån som lönerregleringarna genomföras.

Då det syntes mig innebära vissa praktiska fördelar, att de allmänna bestämmelserna rörande grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst samlas på ett ställe, har jag, i samråd med cheferna för vederbörande departement, så långt möjligt varit låtit sammanföra hithörande bestämmelser i en gemensam författningstext. Den kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, vartill jag låtit upprätta förslag, skulle sålunda komma att avse ej blott befattningshavare vid oreglerade verk utan även befattningshavare vid affärsverken ävensom vid statsdepartementen och de centrala ämbetsverken samt andra förvaltningsgrenar, såsom tullverket och fångvårdsstaten, å vilka avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement m. fl. verk kan bliva tillämpligt, samt slutligen jämväl de befattningshavare, som komma att omfattas av det avlöningsreglemente för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen, varom chefen för försvarsdepartementet, enligt vad han tillkännagivit, senare ämnar framlägga förslag. Endast därest för enstaka statstjänare eller grupper av statstjänare några väsentliga avvikelser från de allmänna stadgandena erfordras, komma följaktligen specialförfattningar hädanefter att bliva behöfliga.

Den föreslagna kungörelsens tillämplighetsområde.

För att erhålla en översikt över avlöningsförhållandena för skilda kategorier av statstjänstemän har jag med utgångspunkt från en beräknad indexställning av 240 låtit inom finansdepartementet utarbeta efterföljande tabell, utvisande de totala avlöningsförmånerna för olika befattningshavare vid såväl oreglerade som nyreglerade verk.

Jämförelser mellan förhållandena vid oreglerade och vid nyreglerade verk.

Avlöningar och dyrtidstillägg å dyraste ort per år vid levnadskostnadsindex av 240 enligt nu gällande och föreslagna grunder.

Tjänstegrad	Före lönerreglering				Efter lönerreglering				Lönegrad ¹
	Enligt nu gällande grunder för befattningshavare utan barn	Enligt föreslagna grunder för		Enligt nu gällande grunder för befattningshavare utan barn	Enligt föreslagna grunder för		Lönegrad ¹		
		befattningshavare med en familjemedlem	icke-familjeförsörjare		befattningshavare med en familjemedlem	icke-familjeförsörjare			
		över 25 år	under 25 år		över 25 år	under 25 år			
<i>Manliga tjänstemän.</i>									
Justitieråd:									
Avlöning	14,500	14,500	14,500	—	18,000	18,000	18,000	—	A 4
Dyrtidstillägg	11,207	10,586	9,528	—	10,151	9,510	8,559	—	
Summa	25,707	25,086	24,028	—	28,151	27,510	26,559	—	
Generaldirektör:									
Avlöning	12,500	12,500	12,500	—	17,040	17,040	17,040	—	A 3
Dyrtidstillägg	9,747	9,206	8,286	—	9,821	9,200	8,280	—	
Summa	22 247	21,706	20,786	—	26,861	26,240	25,320	—	
Byråchef:									
Slutavlöning	9,700	9,700	9,700	—	11,940	11,940	11,940	—	B 20
Dyrtidstillägg	7,703	7,274	6,547	—	7,046	6,599	5,939	—	
Summa	17,403	16,974	16,247	—	18,986	18,539	17,879	—	
Begynnelseavlöning									
Dyrtidstillägg	9,100	9,100	9,100	—	10,500	10,500	10,500	—	
Summa	7,265	6,860	6,174	—	6,263	5,865	5,279	—	
Summa	16,365	15,960	15,274	—	16,763	16,365	15,779	—	
Sekreterare m. fl.:									
Slutavlöning	7,800	7,800	7,800	—	9,060	9,060	9,060	—	B 15
Dyrtidstillägg	6,316	5,963	5,367	—	5,479	5,131	4,618	—	
Summa	14,116	13,763	13,167	—	14,539	14,191	13,678	—	
Begynnelseavlöning ...									
Dyrtidstillägg	6,800	6,800	6,800	6,800	7,668	7,668	7,668	7,668	
Summa	5,586	5,273	4,746	4,219	4,723	4,421	3,979	3,537	
Summa	12,386	12,073	11,546	11,019	12,391	12,089	11,647	11,205	
Notarie m. fl.:									
Slutavlöning	6,400	6,400	6,400	—	7,668	7,668	7,668	—	B 13
Dyrtidstillägg	5,294	4,997	4,498	—	4,723	4,421	3,979	—	
Summa	11,694	11,397	10,898	—	12,391	12,089	11,647	—	
Begynnelseavlöning ...									
Dyrtidstillägg	4,900	4,900	4,900	4,900	6,420	6,420	6,420	6,420	
Summa	4,199	3,962	3,566	3,170	4,043	3,784	3,406	3,027	
Summa	9,099	8,862	8,466	8,070	10,463	10,204	9,826	9,447	

¹ Beteckningsättet i denna kolumn hänför sig till avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen.

Tjänstegrad	Före lönerreglering				Efter lönerreglering				Lönegrad ¹
	Enligt nu gällande grunder för befattningshavare utan barn	Enligt föreslagna grunder för			Enligt nu gällande grunder för befattningshavare utan barn	Enligt föreslagna grunder för			
		befattningshavare med en familjemedlem	icke-familjeförsörjare			befattningshavare med en familjemedlem	icke-familjeförsörjare		
			över 25 år	under 25 år			över 25 år	under 25 år	
Förstepostexpeditör m. fl.:									
Slutavlönning	5,150	5,150	5,150	—	6,420	6,420	6,420	—	B 10
Dyrtidstillägg	4,382	4,135	3,721	—	4,043	3,784	3,406	—	
Summa	9,532	9,285	8,871	—	10,463	10,204	9,826	—	
Begynneavlönning ..	4,150	4,150	4,150	4,150	4,932	4,932	4,932	4,932	
Dyrtidstillägg	3,652	3,445	3,100	2,756	3,234	3,025	2,723	2,420	
Summa	7,802	7,595	7,250	6,906	8,166	7,957	7,655	7,352	
Postexpeditör m. fl.:									
Slutavlönning	4,750	4,750	4,750	—	5,676	5,676	5,676	—	B 8
Dyrtidstillägg	4,090	3,859	3,473	—	3,639	3,405	3,064	—	
Summa	8,840	8,609	8,223	—	9,315	9,081	8,740	—	
Begynneavlönning ...	2,875	2,875	2,875	2,875	4,350	4,350	4,350	4,350	
Dyrtidstillägg	2,721	2,565	2,309	2,052	2,917	2,729	2,456	2,183	
Summa	5,596	5,440	5,184	4,927	7,267	7,079	6,806	6,533	
Lokomotivförare m. fl.:									
Slutavlönning	3,585	3,585	3,585	—	4,596	4,596	4,596	—	B 6
Dyrtidstillägg	3,239	3,055	2,750	—	3,051	2,854	2,569	—	
Summa	6,824	6,640	6,335	—	7,647	7,450	7,165	—	
Begynneavlönning ...	2,545	2,545	2,545	2,545	3,672	3,672	3,672	3,672	
Dyrtidstillägg	2,480	2,337	2,104	1,870	2,548	2,383	2,144	1,906	
Summa	5,025	4,882	4,649	4,415	6,220	6,055	5,816	5,578	
Konduktör m. fl.:									
Slutavlönning	2,965	2,965	2,965	—	3,672	3,672	3,672	—	B 4
Dyrtidstillägg	2,787	2,627	2,365	—	2,548	2,383	2,144	—	
Summa	5,752	5,592	5,330	—	6,220	6,055	5,816	—	
Begynneavlönning ...	2,125	2,125	2,125	2,125	2,988	2,988	2,988	2,988	
Dyrtidstillägg	2,173	2,048	1,843	1,638	2,176	2,034	1,830	1,627	
Summa	4,298	4,173	3,968	3,763	5,164	5,022	4,818	4,615	
Expeditionsvakt m. fl.:									
Slutavlönning	1,900	1,900	1,900	1,900	3,144	3,144	3,144	—	B 1
Dyrtidstillägg	2,009	1,892	1,703	1,514	2,261	2,113	1,902	—	
Summa	3,909	3,792	3,603	3,414	5,405	5,257	5,046	—	
Begynneavlönning ...	1,600	1,600	1,600	—	2,520	2,520	2,520	2,520	
Dyrtidstillägg	1,790	1,685	1,517	—	1,922	1,795	1,616	1,436	
Summa	3,390	3,285	3,117	—	4,442	4,315	4,136	3,956	

¹ Se noten å föregående sida.

Tjänstegrad	Före lönerreglering				Efter lönerreglering				Lönegrad ¹
	Enligt nu gällande grunder för befattningshavare utan barn	Enligt föreslagna grunder för			Enligt nu gällande grunder för befattningshavare utan barn	Enligt föreslagna grunder för			
		befattningshavare med en familjemedlem	icke-familjeförsörjare			befattningshavare med en familjemedlem	icke-familjeförsörjare		
			över 25 år	under 25 år			över 25 år	under 25 år	
Kvinnliga tjänstemän.									
Biträde av 3:e graden:									
Slutavlönning	3,000	3,000	3,000	—	3,828	3,828	3,828	—	C 5
Dyrtidstillägg	2,812	2,651	2,386	—	2,633	2,462	2,216	—	
Summa	5,812	5,651	5,386	—	6,461	6,290	6,044	—	
Begynnelseavlönning ...									
Dyrtidstillägg	2,400	2,400	2,400	2,400	3,204	3,204	3,204	3,204	
Dyrtidstillägg	2,374	2,237	2,014	1,790	2,294	2,144	1,930	1,715	
Summa	4,774	4,637	4,414	4,190	5,498	5,348	5,134	4,919	
Biträde av 2:a graden:									
Slutavlönning	2,600	2,600	2,600	—	3,018	3,018	3,018	—	C 3
Dyrtidstillägg	2,520	2,375	2,137	—	2,193	2,049	1,844	—	
Summa	5,120	4,975	4,737	—	5,211	5,067	4,862	—	
Begynnelseavlönning ...									
Dyrtidstillägg	2,000	2,000	2,000	2,000	2,574	2,574	2,574	2,574	
Dyrtidstillägg	2,082	1,961	1,765	1,569	1,951	1,823	1,641	1,458	
Summa	4,082	3,961	3,765	3,569	4,525	4,397	4,215	4,032	
Biträde av 1:a graden:									
Slutavlönning	2,200	2,200	2,200	—	2,574	2,574	2,574	—	C 2
Dyrtidstillägg	2,228	2,099	1,889	—	1,951	1,823	1,641	—	
Summa	4,428	4,299	4,089	—	4,525	4,397	4,215	—	
Begynnelseavlönning ...									
Dyrtidstillägg	1,600	1,600	1,600	1,600	2,160	2,160	2,160	2,160	
Dyrtidstillägg	1,790	1,685	1,517	1,348	1,726	1,612	1,450	1,289	
Summa	3,390	3,285	3,117	2,948	3,886	3,772	3,610	3,449	

Tabellerna medgiva visserligen icke någon säker jämförelse, helst som de verkställda lönerregleringarna i åtskilliga fall avsett ej blott att lämna kompensation för den normala levnadskostnadsstegringen utan tillika att innebära en reell löneförbättring. De meddelade siffrorna synas dock giva vid handen, att tjänstemännen i de nyreglerade verken i allmänhet komma att — trots reduktionen i dyrtidstillägg — intaga en något gynnsammare ställning än motsvarande befattningshavare vid oreglerade förvaltningsgrenar. Då emellertid en procentuellt konstant differens icke kan påvisas och förty en ytterligare allmän reduktion i grunderna för dyrtidstilläggen för statstjänare av den förstnämnda kategorien svårligen

¹ Se noten å sid. 42.

kan ifrågasättas, har jag ej funnit anledning att föreslå ett frågande av de för närvarande för affärsverkens tjänstemän tillämpade särskilda bestämmelserna för beräkandet av dyrtidstilläggen. Jag har ansett så mycket mindre skäl härtill föreligga, som ju de pågående löneredringarna äro avsedda att snarast fullföljas till att omfatta även återstående delar av statsförvaltningen, vadan de för de oreglerade verken meddelade stadgandena rörande grunderna för beräkningen alltmera förlora i räckvidd.

Sedan jag nu berört frågan om ändrade grunder för beräkandet av dyrtidstilläggen, övergår jag till att behandla vissa spörsmål angående detaljbestämmelserna i förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Speciella
frågor.

Inarbetandet i den allmänna dyrtidstilläggsförfattningen av de särskilda bestämmelser, som nu hava sin plats i de för kommunikationsverken och för domänverket gällande kungörelserna i ämnet, har i åtskilliga punkter medfört en ändrad uppställning och gruppering av författningens föreskrifter. De ändringar, som härav påkallats, torde dock näppeligen tarva någon närmare motivering. Jag åtnöjer mig med att påpeka, att § 1 i den nya lydelsen för såväl oreglerade som nyreglerade verk uppräknar de förmåner av olika slag, å vilka dyrtidstillägg uppbäras, att § 2 meddelar de allmänna reglerna för grundtalets bestämmande, samt att § 3 för de oreglerade verkens vidkommande och § 4 för de nyreglerades del innehålla föreskrifter rörande sättet för dyrtidstilläggets beräkande.

Bland förändrade eller nya detaljbestämmelser tillåter jag mig att — utöver vad jag förut anfört — påvisa följande.

Vissa detalj-
bestämmelser.

Då det syntts skäligt, att dyrtidstillägg får beräknas å det lönetillägg, som utgår för tjänstehästar vid armén, har bestämmelse i sådant syfte införts i § 1 mom. 1.

I § 1 mom. 3 av förslaget stadgas, att dyrtidstillägg icke skall utgå å det särskilda belopp, som enligt medgivande av 1921 års riksdag vid ingången av januari månad 1922 utbetalas till statsrådsledamöter samt till tjänstemän, å vilka avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, eller avlöningsreglementet för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen äger tillämpning.

Uti § 3 st. 3 av nuvarande allmänna kungörelse föreskrives, att förhöjning i dyrtidstillägget på grund av försörjningsplikt icke må be-

räknas för barn, som i egenskap av befattningshavare eller pensionär är berättigat till dyrtidstillägg av statsmedel. Sedan enligt förslaget familjeförsörjarbegreppet utvidgats att omfatta även hustru, har motsvarande stadgande i kungörelseförslaget § 3 st. 3 jämkats därhän, att hänsyn uti ifrågavarande hänseende ej toges till hustru eller barn, som i egenskap av befattningshavare i statens tjänst eller innehavare av lärarbefattning vid annan läroanstalt än statens eller såsom pensionär äger åtnjuta dyrtidstillägg av statsmedel. I anslutning härtill föreskriver förslaget vidare, att barn, vars föräldrar båda äro såsom befattningshavare i statens tjänst eller innehavare av lärarbefattning som nyss sagts berättigade till dyrtidstillägg av statsmedel, räknas endast till den av föräldrarna, som åtnjuter den högsta avlöningen, eller, om avlöningarna äro lika, till fadern.

Till samma författningsrum har fogats en bestämmelse av innebörd, att gift kvinnlig befattningshavare, vilkens man icke såsom befattningshavare i statens tjänst eller innehavare av lärarbefattning vid annan läroanstalt än statens är berättigad till dyrtidstillägg av statsmedel, äger tillgodonjuta dyrtidstillägg för barn endast om mannen är på grund av bristande arbetsförmåga väsentligt urståndsatt att bidra till familjens underhåll.

Vidare har för att förenkla uträkningen av dyrtidstilläggsbeloppen ett nytt stycke tillagts till § 3, innehållande att dyrtidstillägg ej utgår å i avlöningen ingående öretal, som överstiger fullt kronotal.

Enligt § 7 av nu gällande allmänna kungörelse skall till innehavare av sådan befattning i statens tjänst, för vilken avlöningen icke till siffran bestämts av Konung och riksdag eller av Kungl. Maj:t och ej heller utgår efter av riksdagen prövade grunder, den myndighet, som äger bestämma avlöningen, lämna dyrtidstillägg, därest och i den mån myndigheten med hänsyn till efter ingången av augusti månad 1914 till följd av ökningen i levnadskostnader beviljad avlöningsförhöjning anser sådant av omständigheterna påkallat, därvid de i kungörelsens §§ 1—5 meddelade bestämmelser skola äga motsvarande tillämpning. Detta stadgande synes understundom hava tillämpats på ett sätt, som kan lämna rum för erinran. Sålunda lärar hava förekommit, att, sedan det år 1914 utgående arvodet på grund av levnadskostnadsstegringen blivit förhöjt, arvodeshavaren icke förty fått tillgodoräkna sig fullt dyrtidstillägg ej blott å det tidigare gällande arvodet utan även å den del därav, som tillkommit efter år 1914. På grund härav har ifrågavarande stadgande i kungörelseförslaget — där det återfinnes under § 9 — erhållit en förtydligande avfattning, i syfte att för framtiden förekomma, att i

dylikt fall dyrtidstillägg medgives utöver vad som föranledes av den sedan augusti 1914 inträdda ökningen i levnadskostnader.

Dyrtidstillägg utgår för närvarande till samtliga häradshövdingar å en antagen årlig inkomst av 11,500 kronor. I fråga om vikarier för häradshövdingar gäller beträffande dyrtidstillägget en avvikelse från de vanliga reglerna så till vida, att dyrtidstillägg av statsmedel utgår å det vikariatsarvode om 3,000 kronor årligen, som häradshövding vid ledighet i allmänhet har att avstå till sin vikarie. Då vikarien är vice häradshövding, i vilken egenskap han äger att av statsmedel uppbära ett årligt arvode av 4,500 kronor eller i vissa fall 5,000 kronor, åtnjuter han sålunda under förutsättning av kontinuerliga förordnanden en sammanlagd årlig avlöning av 7,500 kronor respektive 8,000 kronor jämte dyrtidstillägg å hela nämnda belopp. I vissa fall utgår emellertid arvode till vikarie för häradshövding enligt andra grunder än nu angivits. Sålunda är enligt 34 § av nu gällande domsagostadga vikarie, som förvaltar ledig domsaga eller förestår domsaga under ledighet för häradshövding, vilken på grund av gällande bestämmelser ej är berättigad att under ledigheten uppbära någon del av de till tjänsten hörande avlöningsförmånerna, i allmänhet i ekonomiskt avseende likställd med ordinarie häradshövding med allenast den skillnad, att blott hälften av häradshövdinglönen eller 2,250 kronor efter år räknat utbetalas till vikarien. Enligt särskilda av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser äger vikarie för häradshövding jämväl i vissa andra fall åtnjuta avlöningsförmåner enligt sist angivna grunder. Sådana vikariers avlöningsförmåner understiga följaktligen de avlöningsförmåner, som tillkomma ordinarie häradshövding i samma domsaga, med allenast 2,250 kronor. Emellertid hava inga särskilda bestämmelser hittills blivit meddelade rörande dyrtidstillägg åt vikarier med avlöningsförmåner utgående enligt sist anförda grunder. Då till dessa vikarier, om de äro vice häradshövdingar, enligt 28 § domsagostadgan vice häradshövdingarvode i allmänhet ej utbetalas, kommer följaktligen dyrtidstillägg att beräknas allenast å av statsmedel utgående halva häradshövdinglönen 2,250 kronor jämte tjänstgöringspenningar, vilka i de olika domsagorna variera mellan 200 kronor och 3,400 kronor. Sådana vikarier bliva alltså i detta avseende synnerligen ogynnsamt ställda i jämförelse med andra vikarier. Detta förhållande är så mycket mera betänkligt, som vikariatsförordnanden enligt 34 § domsagostadgan och därmed likställda förordnanden av naturliga skäl i allmänhet tilldelas de mest meriterade vice häradshövdingarna. För att i någon mån avhjälpa berörda missförhållande

*Vissa vikarier
för häradshövding.*

har Kungl. Maj:t enligt beslut den 9 juli 1920 förordnat, att till vissa angivna vikarier med förordnanden under ledighet för häradshövding i fall, som i 34 § domsagostadgan omförmälas, skall utgå större eller mindre del av vice häradshövdingarvodet. Emellertid torde i stället för en dylik provisorisk anordning särskilda bestämmelser böra meddelas angående dyrtidstillägg åt nu åsyftade vikarier. Då dessa vikarier enligt vad förut anförts äro berättigade till samma avlöningsförmåner som ordinarie häradshövding med undantag av halva häradshövdinglönen eller 2,250 kronor, synes det lämpligt att även för nämnda vikariers del stadgas, att dyrtidstillägg skall beräknas å en viss antagen årsinkomst.

Då jag icke har anledning att föreslå någon ändring i det belopp, å vilket de ordinarie häradshövdingarna få beräkna dyrtidstillägg, har jag i samråd med chefen för justitiedepartementet för ifrågavarande vikariers del ansett ett belopp av 9,000 kronor lämpligen böra bestämmas såsom den antagna inkomst, å vilken dyrtidstillägget får beräknas. Jag har i § 6 av kungörelseförslaget låtit inrycka bestämmelse i enlighet härmed.

Den Hjer-
tberg-
ska
antikvarien.

I anledning av Kungl. Maj:ts i proposition den 5 mars 1920, nr 362, därom gjorda framställning har riksdagen, på sätt framgår av dess skrivelse den 15 juni 1920, nr 384, *dels* medgivit, att till den Hjerbergiska antikvarien vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien finge från och med år 1920 av statsmedel utgå dyrtidstillägg enligt de grunder, som gällde för dyrtidstillägg under år 1920 åt övriga antikvarier vid akademien, *dels ock* förklarar, att under år 1921 tillsvidare och intill dess definitivt beslut fattats rörande de medel, av vilka för sagda år kostnaderna för dyrtidstillägg åt den Hjerbergiska antikvarien skulle bestridas, härför erforderliga medel skulle utgå av det utav riksdagen till bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1921 års riksstat anvisade förslagsanslag, högst, å 200,000,000 kronor.

I fråga om motiveringen till omförmälda beslut ber jag få hänvisa till det vid nämnda proposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 5 mars 1920 ävensom till riksdagens nyssberörda skrivelse.

Då jämväl för framtiden dyrtidstillägg till den Hjerbergiska antikvarien lärer böra utgå enligt samma grunder, som gälla för dyrtidstillägg åt övriga antikvarier vid vitterhets-, historie- och antikvitets-

akademien, har jag i samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet ansett lämpligt, att bestämmelse härom införes i kungörelseförslagets § 11.

I skrivelse den 30 december 1920 har direktionen över handelsflottans pensionsanstalt gjort framställning i syfte att befattningshavarna vid anstalten måtte för framtiden beredas dyrtidstillägg enligt samma grunder, som komma att tillämpas för befattningshavarna i statens tjänst. I sin berörda skrivelse har direktionen anfört följande:

Befattningshavarna vid handelsflottans pensionsanstalt.

»Enligt Eders Kungl. Maj:ts utslag av den 10 november 1920 i anledning av anförda underdåniga besvär av personalen vid handelsflottans pensionsanstalt i fråga om förvägrat dyrtidstillägg är denna personal icke att anse som befattningshavare i statens tjänst i den mening, som hittills utfärdade författningar angående krigstidstillägg och dyrtidstillägg därmed avse.

På grund därav får direktionen över handelsflottans pensionsanstalt under åberopande av vad kommerskollegium och statskontoret i avgivna underdåniga utlåtanden av respektive den 6 september och den 4 november 1920 anfört till stöd för personalens framställning i ämnet, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärd för beredande för framtiden åt befattningshavarna vid handelsflottans pensionsanstalt av dyrtidstillägg efter samma grunder, som komma att tillämpas i fråga om sådan förmån för befattningshavare i statens tjänst.»

Kommerskollegii yttrade följande i sitt av direktionen åberopade utlåtande:

Kommerskollegium.

»Av statsmakternas behandling vid skilda tillfällen av fråga om förhöjning av avlöningen till personalen vid anstalten synes framgå, att nämnda personal icke skulle vara att anse såsom befattningshavare i statens tjänst i den mening, som krigs- och dyrtidstilläggsförfattningarna därmed avse.

Därest Eders Kungl. Maj:t på grund härav skulle finna de förevarande besvären icke förtjäna avseende, anser kommerskollegium starka billighetsskäl tala för att åtgärder vidtagas i syfte att för framtiden bereda nu omförmälda personal avlöningsförmåner, innefattande kompensation för dyrtiden i samma utsträckning som den, vilken medgivits befattningshavare i statens tjänst.»

Av statskontoret anföres i dess i ärendet avgivna utlåtande av den 4 november 1920 följande:

Statskontoret.

»I likhet med kommerskollegium håller statskontoret före, att personalen vid handelsflottans pensionsanstalt icke är att anse såsom befattningshavare i statens tjänst i den mening, som hittills utfärdade författningar angående krigstidstillägg eller dyrtidstillägg därmed avse. För denna uppfattning finner statskontoret stöd främst i den omständigheten, att det ansetts nödigt, att i nämnda författningar — såsom framgår exempelvis av § 9 i nådiga kungörelsen den 30 juni 1920 (nr 364) — särskilt angiva, att befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. (folkskollärarnas pensionsinrättning), vilka kassor med hänsyn därtill, att staterna för desamma fastställas på samma

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 276 häft. (Nr 326.)

sätt som staterna för ämbetsverken i allmänhet, synas stå dessa närmare än handelsflottans pensionsanstalt, skola i avseende å rätt till berörda förmån likställas med befattningshavare i statens tjänst. Då något sådant medgivande i avseende å befattningshavarna i handelsflottans pensionsanstalt icke lämnats, lära de alltså icke kunna anses berättigade till denna förmån. Att den av ämbetsverket uttalade uppfattning i nu förevarande avseende är riktig synes framgå jämväl därav, att Eders Kungl. Maj:ts funnit skäl bevilja eller utverka viss kompensation för dyrtiden i form av förhöjd avlöning åt klagandena jämte en annan befattningshavare vid handelsflottans pensionsanstalt på sätt närmare utvisas av det vid statsverkspropositionen till 1920 års riksdag, elfte huvudtiteln, fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 7 januari 1920 (sid. 4—7).

Ehuru statskontoret alltså måste hemställa, att klagandenas besvär icke måtte föranleda ändring i överklagade beslutet, anser statskontoret likväl att anledning förefinnes att söka för framtiden bereda befattningshavarna vid handelsflottans pensionsanstalt dyrtidstillägg efter samma grunder, som komma att tillämpas i fråga om sådan förmån för befattningshavare i statens tjänst; och vill statskontoret därför ifrågasätta, huruvida icke i blivande förslag till riksdagen om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst bör upptagas bestämmelse därom, att befattningshavare vid nyssnämnda anstalt må, på sätt som medgivits i fråga om befattningshavare i de båda andra härovan nämnda pensionskassorna, likställas med befattningshavare i statens tjänst i avseende å rätt till dyrtidstillägg, varvid dock synes böra tagas i övervägande, huruvida icke den avlöningsförhöjning, som tillkommit befattningshavarna i handelsflottans pensionsanstalt från och med ingången av år 1917, är i sin helhet av sådan beskaffenhet att densamma bör avräknas å blivande dyrtidstillägget eller med andra ord, huruvida icke dyrtidstillägg må beräknas allenast å de avlöningsbelopp, som gällde vid 1916 års utgång.»

Departementschefen.

Befattningshavarna hos anstalten äro tre, nämligen en kamrerare och sekreterare, en kanslist och en vaktmästare med arvoden före år 1917 av respektive 2,500 kronor, 1,000 kronor samt 600 kronor. Emellertid hava arvodena sedermera blivit såväl år 1918 som år 1920 höjda, så att de år 1921 uppgå till respektive 4,000 kronor, 1,700 kronor och 1,100 kronor. Med hänsyn till vad sålunda förekommit kan jag ej tillstyrka den gjorda framställningen om rätt för ifrågavarande befattningshavare att räkna dyrtidstillägg å dem tillkommande arvoden.

Ersättning till statsmyndighet för utbetalt dyrtidstillägg å avlöning för befattning, lydande under annan dylik myndighet.

I skrivelse den 20 januari 1921 har järnvägsstyrelsen bragt på tal frågan om ersättning till statsmyndighet för utbetalt dyrtidstillägg å avlöning för befattning, lydande under annan dylik myndighet, samt därom anfört följande:

»I kungl. kungörelserna den 30 maj 1919 och den 30 juni 1920 med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst stadgas dels att dyrtidstillägg för befattningshavare, som av statens medel åtnjuta lön eller arvode för två eller flera befattningar, beräknas å de sammanlagda avlöningsförmånerna och utbetalas vid den befattning, som medför högsta avlöningen, eller, därest av-

Järnvägsstyrelsen.

löningarna äro lika, vid den befattning, till vilken han blivit först befordrad, dels ock att dyrtidstillägget av de affärsdrivande verken skall avföras å deras driftkostnader. Några bestämmelser rörande återbetalning av dyrtidstillägg, som sålunda utbetalts till befattningshavare för av honom innehavd befattning eller utfört uppdrag vid annat statens verk, finnas likväl icke. Emellertid förekommer å sid. 83 i det betänkande och förslag angående krigtidstillägg under år 1919, som den 18 februari 1919 avgivits av särskilda sakkunniga, ett uttalande i detta ämne. Det säges här, bland annat, att »eventuellt kunna åtgärder anvisas för beredande åt den utbetalande myndigheten av gottgörelse från den andra för den andel av krigtidstillägget, som belöper på avlöningen därifrån».

Statens järnvägars förvaltning har på grund av ovanberörda bestämmelse fått i en del fall till tjänstemän vid statens järnvägar, som erhållit tillstånd att innehava befattning, lydande under annan statsmyndighet, utbetala dyrtidstillägg å de för sistnämnda befattning utgående löneförmåner, därvid, av brist på särskilt stadgande härutinnan, sålunda utbetalt dyrtidstillägg icke kunnat återfordras av den andra myndigheten. Även om denna oegentlighet icke har någon större ekonomisk innebörd, anser styrelsen i allt fall det vara principiellt oriktigt, särskilt då det gäller ett affärsdrivande verk, att, då en tjänsteman vid ett dylikt verk erhållit tillstånd att med sin tjänst förena en befattning vid annat verk, den honom sålunda medgivna förmånen skall medföra en utgift för verket. Därest ingen anordning för erhållande av gottgörelse i ifrågavarande avseende kommer till stånd, finner sig järnvägsstyrelsen föranlåten att antingen vägra tillstånd för tjänstemän vid statens järnvägar att innehava befattning vid annat verk eller ock att såsom villkor härutinnan föreskriva, att vederbörande förbinder sig att avstå från dyrtidstillägg å avlöningen för sistnämnda befattning.

På grund av det ovan anförda får styrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att bestämmelse utfärdas därom, att av viss statsmyndighet utbetalt dyrtidstillägg å avlöning för befattning, lydande under annan dylikt myndighet, måtte, förslagsvis efter utgången av varje år, gottgöras den utbetalande myndigheten av den myndighet, under vilken berörda befattning lyder.»

Till följd av remiss har statskontoret den 10 mars 1921 utlåtit sig i ämnet sålunda:

Stats-
kontoret.

»Den av järnvägsstyrelsen i dess förevarande framställning väckta frågan om likvid mellan statsmyndigheterna för jämlikt 8 § av 1919 och 1920 års kungörelser angående dyrtidstillägg för befattningshavare i statens tjänst utbetalda dyrtidstillägg kan ju ej vara av någon betydelse för statsverket, såsom helhet betraktat.

Väl kan det ej förnekas, att, särskilt i fråga om de verk, vilka för dyrtidstilläggen ej anlita de under respektive huvudtitlar uppförda anslag utan de medel, varifrån verkens omkostnader i övrigt bestridas, det vore principiellt riktigast om en dylik likvid ägde rum; men det kan med fog ifrågasättas om den fördel, som härigenom vunnas, är tillräcklig för att uppväga det ytterligare arbete och de skrivelser, ett sådant förfarande givetvis skulle medföra.

Järnvägsstyrelsen medger själv, att det av styrelsen påtalade förhållandet icke har någon större ekonomisk betydelse. Vad särskilt de affärsdrivande verken

beträffar, torde numera antalet fall, då tjänsteman uppbär avlöning dels från ett sådant verk och dels från annan statsmyndighet, vara synnerligen begränsat. I detta sammanhang torde böra framhållas, att en myndighet vid likvidförande enligt järnvägsstyrelsens förslag givetvis skulle ej blott själv utfå ersättning för utbetalda dyrtidstillägg av ifrågavarande slag, utan även bliva skyldig att till andra myndigheter utbetala ersättning för dyrtidstillägg, som de i myndighetens ställe utgivit; och då alltså en utjämning av fordringar och skulder i detta avseende torde komma att äga rum, förringas härigenom än ytterligare frågans ekonomiska innebörd.

Med stöd av vad sålunda blivit anført, hemställer i underdånighet statskontoret, att förevarande framställning ej måtte föranleda någon Eders Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.»

Departementschefen.

I anslutning till vad statskontoret sålunda yttrat finner jag, som i ämnet samrätt med chefen för kommunikationsdepartementet, någon åtgärd i den av järnvägsstyrelsen åsyftade riktning åtminstone tillsvidare icke böra vidtagas. Ett sådant avgörande av den väckta frågan bör, enligt vad nämnde departementschef för mig uttalat, ej föranleda ändring i de av järnvägsstyrelsen för närvarande tillämpade grunder för meddelande av tillstånd för tjänsteman att innehava befattning vid annat statens verk.

Kostnadsberäkningar m. m.

1920 års kostnader.

Jag övergår nu till frågan angående kostnaderna för dyrtidstilläggen.

Till en början ber jag få meddela, att enligt hittills tillgängliga delvis preliminära uppgifter dyrtidstilläggen för år 1920 uppgått till i runda tal följande belopp, fördelade på sätt nedan angives:

För de affärsdrivande verken:

	Kronor
Postverket	18,820,000
Telegrafverket	24,980,000
Statens järnvägar	83,440,000
Statens vattenfallsverk	3,688,000
Statens domäner	3,757,000
Summa	134,685,000

Å de under huvudtitlarna II—IX uppförda allmänna anslagen:

	Kronor
Andra huvudtiteln	6,730,000
Tredje »	1,279,000
Fjärde »	35,839,000
Femte »	15,135,000
Sjätte »	18,056,000
Sjunde »	14,264,000
Åttonde »	16,401,000
Nionde »	3,750,000
Summa	111,454,000

För postsparbanken m. fl. verk:

	Kronor
Postsparbanken	496,000
Försäkringsinspektionen	62,000
Statens biografbyrå	31,000
Mynt- och justeringsverket	123,000
Patent- och registreringsverket	620,000
Bank- och fondinspektionen	74,000
Kontrollstyrelsens avd. för ärenden ang. skattefri sprit m. m.	54,000
Flottans pensionskassa	37,000
Statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.	58,000
Summa	1,555,000

Å övriga under huvudtitlarna II—IX uppförda
anslag kronor 57,600,000.
Å X. huvudtiteln uppförda anslag » 27,700,000.

Vad angår kostnaderna för dyrtidstilläggens finansiering under åren 1921 och 1922, så är det uppenbart, att dessa kostnaders storlek i väsentlig grad måste bli beroende av levnadskostnadsindex' blivande ställning. Såsom jag förut påpekat, saknas fasta hållpunkter för bedömning av frågan härom. Ekonomiska rådet har, på sätt framgår av dess förut återgivna yttrande, uttalat, att det särskilt beträffande nästkommande år är omöjligt för rådet att angiva någon sannolikhets-siffra för levnadskostnadsindex.

*Kostnadsbe-
räkningar för
åren 1921 och
1922.*

Vid de uppskattningar rörande dyrtidstilläggens statsfinansiella verkningar, som inom finansdepartementet verkställda, har vidkommande innevarande år den för årets första kvartal fastställda levnads-kostnadsindex av 271 tagits till utgångspunkt. Enligt vad jag under hand inhämtat från socialstyrelsen, finnes skäl antaga, att prisnivån under nu löpande kvartal skall falla därhän, att index för andra kvartalet kan bestämmas till ett tal, som ligger i närheten av 250. Från denna utgångspunkt har man vid de gjorda uppskattningarna ansett sig för första halvåret 1921 böra räkna med en medelindex av 260.

Då det gäller att förslagsvis beräkna index' ställning för andra halvåret 1921, befinner man sig på betydligt osäkrare mark. Om man med beaktande av prisnivåns fallande tendens utgår från att index under vartdera av andra och tredje kvartalet nedgår med ytterligare 10 enheter, skulle den för tredje kvartalet gällande indexsiffran komma att ligga vid omkring 240 och indexsiffran för fjärde kvartalet vid omkring 230. För att emellertid vid de ekonomiska kalkylerna iakttaga all nödig försiktighet har vid nyssberörda uppskattningar antagits en medelindex för hela senare halvåret 1921 av 240. Jag vill här uttryckligen betona, att sagda siffror tagits till utgångspunkt endast för att därigenom erhålla en basis för beräkningarna, och att dess fixerande alltså ej utgör ett försök att mäta den sannolika nedgången av prisnivån.

I detta sammanhang må det tillåtas mig att påpeka, att en något säkrare utgångspunkt för indexställningen under året torde stå till buds en eller annan månad framåt i tiden. Det är fördenskull min avsikt att, efter det indexsättningen vid det snart förestående kvartalsskiftet ägt rum, och sedan därefter någon tids ytterligare erfarenhet vunnits, revidera de nu gjorda beräkningarna. Med hänsyn härtill synes det mig vara att anbefalla, att de definitiva anslagsäskandena för dyrtidstilläggens täckande å årets tilläggsstat icke redan nu framläggas för riksdagen, utan att därmed väntas i avvaktan på utförandet av nyssberörda förnyade uppskattningar. Jag styrkes i denna min mening även av det förhållandet, att sagda äskanden i viss mån bliva avhängiga av riksdagens blivande beslut med avseende å dess prövning underställda, ännu oavgjorda lönerogleringsfrågor. Nu förordade tillvägagångssätt hindrar givetvis ej, att allt det material, som kan anskaffas för att möjliggöra ett bedömande av de statsfinansiella konsekvenser, som dyrtidsbidragen föra med sig, omedelbart ställes till riksdagens förfogande.

Vad därefter angår år 1922, så bör ju å riksstaten för nämnda år avsättas en för ändamålet avpassad totalsumma för dyrtidstilläggens

finansiering. För den händelse jag redan nu ämnade hemställa om förslag till riksdagen angående dylik avsättning, skulle jag av försiktighetsskäl anse mig vid bedömande av nästkommande års förhållanden näppeligen böra utgå från en lägre genomsnittlig indexsiffra än den för senare halvåret 1921 ifrågasatta eller 240. Emellertid förmenar jag, att också med hemställan uti ifrågavarande avseende bör anstå. För närvarande har jag därför inskränkt mig till att låta uträkna de belopp, som för finansiering av dyrtidstilläggen till statens befattningshavare skulle erfordras vid olika antagna indexställningar från 260 med jämna intervaller av 10 enheter ned till 200.

Slutligen ber jag få påpeka, att de gjorda uppskattningarna utgå ifrån att de nya principerna för dyrtidstilläggens beräkning skola tillämpas från och med den 1 juli 1921, samt att de föreslagna lönerogringarna samtliga bliva genomförda och i regel komma att träda i kraft från och med den 1 januari 1922.

Med nu nämnda utgångspunkter och beträffande år 1922 under förut uppställda alternativa förutsättningar med hänsyn till indexställningen skulle för finansiering av dyrtidstilläggen till *statens befattningshavare* följande belopp¹ erfordras:

	Beräknade dyrtidstillägg							
	År 1921	År 1922 vid en levnadskostnadsindex om						
		260	250	240	230	220	210	200
M i l j o n e r k r o n o r								
Allmänna anslag till dyrtidstillägg å huvudtitlarna II—X	101.05	87.04	81.26	75.48	69.70	63.92	58.14	52.86
Anslag till postsparbanken m. fl. verk, för vilka dyrtidstillägg utgå direkt av influtna medel.....	1.39	1.30	1.21	1.12	1.03	0.94	0.85	0.76
Kostnader för dyrtidstillägg vid affärsverken	118.00	117.76	109.48	101.20	92.92	84.64	76.86	68.08

Emellertid böra medel göras tillgängliga till täckande av dyrtidstillägg jämväl åt *f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer* samt åt *pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.*, varom jag senare i dag ämnar framlägga förslag, ävensom

¹ Utöver i tabellen angivna belopp tillkommer tillskott till dyrtidstillägg åt lantbruksingenjörer och vissa lantmätare, vilka tillskott upptagts under särskilda anslag och för år 1921 beräknats till 590,000 kronor.

åt *vissa till egentlig statstjänst ej hänförliga befattningshavare*, därom vederbörande departementschefer torde komma att göra hemställan.

Då det synes mig vara av intresse att erhålla en samlad översikt över storleken av de totala belopp, som kunna beräknas komma att av statsmedel åtgå till finansiering av dyrtidstillägg till samtliga kategorier av personal och pensionärer, har jag låtit utarbета tre här återgivna, såsom tab. 1, 2 och 3 betecknade sammanställningar.

Tab. 1. Dyrtidstillägg per år enligt nu gällande grunder.

	Dyrtidstillägg vid en levnadskostnadsindex om						
	260	250	240	230	220	210	200
Vid nuvarande utgångsläge (d. v. s. att de vid 1921 års riksdag föreslagna lönerregleringarna ej genomförts).	Miljoner kronor						
A. Anslag till dyrtidstillägg å huvudtitlarna II—XI:							
1. Allmänna anslag å huvudtitlarna II—X.	114.05	106.64	99.23	91.82	84.41	77.00	69.59
2. Anslag till postsparbanken m. fl. verk, för vilka dyrtidstillägg utgå direkt av influtna medel	1.54	1.44	1.34	1.24	1.14	1.04	0.94
3. Övriga anslag å huvudtitlarna II—X	61.51	57.55	53.59	49.63	45.67	41.71	37.75
4. Anslag å XI. huvudtiteln	27.92	26.19	24.46	22.78	21.00	19.27	17.54
Summa	205.02	191.82	178.62	165.42	152.22	139.02	125.82
B. Kostnader för dyrtidstillägg vid affärsverken	134.80	125.03	115.26	105.49	95.72	85.95	76.18
Tillsammans	339.82	316.85	293.88	270.91	247.94	224.97	202.00
Under förutsättning att de vid 1921 års riksdag föreslagna lönerregleringarna samtliga vore genomförda.							
A. Anslag till dyrtidstillägg å huvudtitlarna II—XI:							
1. Allmänna anslag å huvudtitlarna II—X. ¹	98.06	91.55	85.04	78.53	72.02	65.51	59.00
2. Anslag till postsparbanken m. fl. verk, för vilka dyrtidstillägg utgå direkt av influtna medel ¹	1.33	1.30	1.21	1.12	1.03	0.94	0.85
3. Övriga anslag å huvudtitlarna II—X	61.51	57.55	53.59	49.63	45.67	41.71	37.75
4. Anslag å XI. huvudtiteln	27.92	26.19	24.46	22.78	21.00	19.27	17.54
Summa	188.82	176.59	164.30	152.01	139.72	127.43	115.14
B. Kostnader för dyrtidstillägg vid affärsverken	134.80	125.03	115.26	105.49	95.72	85.95	76.18
Tillsammans	323.62	301.62	279.56	257.50	235.44	213.38	191.32

¹ Den sänkning av dyrtidstilläggen, som genomförandet av de vid 1921 års riksdag föreslagna lönerregleringarna skulle åstadkomma, kan endast tillnärmelsevis beräknas, varför här angivna belopp måste anses synnerligen approximativa.

Tab. 2 Dyrtidstillägg per år enligt föreslagna grunder.

	Dyrtidstillägg vid en levnadskostnadsindex om						
	260	250	240	230	220	210	200
	Miljoner kronor						
Vid nuvarande utgångsläge (d. v. s. att de vid 1921 års riksdag föreslagna lönerregleringarna ej genomförts).							
A. Anslag till dyrtidstillägg å huvudtitlarna II—XI:							
1. Allmänna anslag å huvudtitlarna II—X	100.61	94.85	88.06	81.77	75.18	69.19	62.90
2. Anslag till postsparbanken m. fl. verk, för vilka dyrtidstillägg utgå direkt av influtna medel	1.42	1.33	1.24	1.15	1.06	0.97	0.88
3. Övriga anslag å huvudtitlarna II—X	57.12	53.59	50.06	46.58	43.00	39.47	35.94
4. Anslag å XI. huvudtiteln	27.92	26.19	24.46	22.73	21.00	19.27	17.54
Summa	187.10	175.46	163.82	152.18	140.54	128.90	117.26
B. Kostnader för dyrtidstillägg vid affärsverken	117.76	109.48	101.90	92.92	84.64	76.36	68.08
Tillsammans	304.86	284.94	265.02	245.10	225.18	205.26	185.34
Under förutsättning att de vid 1921 års riksdag föreslagna lönerregleringarna samtliga vore genomförda.							
A. Anslag till dyrtidstillägg å huvudtitlarna II—XI:							
1. Allmänna anslag å huvudtitlarna II—X ¹	87.04	81.26	75.48	69.70	63.92	58.14	52.36
2. Anslag till postsparbanken m. fl. verk, för vilka dyrtidstillägg utgå direkt av influtna medel ¹	1.30	1.21	1.13	1.08	0.94	0.85	0.76
3. Övriga anslag å huvudtitlarna II—X	57.12	53.59	50.06	46.58	43.00	39.47	35.94
4. Anslag å XI. huvudtiteln	27.92	26.19	24.46	22.73	21.00	19.27	17.54
Summa	173.38	162.25	151.12	139.99	128.86	117.73	106.60
B. Kostnader för dyrtidstillägg vid affärsverken	117.76	109.48	101.90	92.92	84.64	76.36	68.08
Tillsammans	291.14	271.73	252.32	232.91	213.50	194.09	174.68

¹ Den sänkning av dyrtidstillägen, som genomförandet av de vid 1921 års riksdag föreslagna lönerregleringarna skulle åstadkomma, kan endast tillnärmelsevis beräknas, varför här angivna belopp måste anses synnerligen approximativa.

Tab. 3. Dyrtidstillägg år 1921 enligt nu gällande och föreslagna grunder.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	Dyrtidstillägg enligt nu gällande grunder				Dyrtidstillägg enl. föreslagna grunder för halvt år och levnads-kostn.-ind. = 240	Summa dyrtidstillägg år 1921 (kol. 3 + 6)	Minskade utgifter för dyrtidstillägg			Summa
	för helt år och levnads-kostnads-index = 270	för halvt år och levnads-kostnads-index		för helt år och levnads-kostnads-index = 250			på grund av levnads-kostnadsindexens sänkning (kol. 2-5)	på grund av ändrade grunder för dyrtidstilläggen (kol. 5-7)		
		= 260	= 240							
M i l j o n e r k r o n o r										
A. Anslag till dyrtidstillägg å huvudtitlarna II—XI.										
1. Allmänna anslag å huvudtitlarna II—X	121.16	57.02	49.62	106.64	44.03	101.05	14.82	5.59	20.41	
2. Anslag till postsparbanken m. fl. verk för vilka dyrtidstillägg utgå direkt av influtna medel...	1.64	0.77	0.67	1.44	0.62	1.39	0.20	0.05	0.25	
3. Övriga anslag å huvudtitlarna II—X...	65.47	30.76	26.79	57.55	25.08	55.79	7.92	1.76	9.68	
4. Anslag å XI. huvudtiteln	29.64	13.96	12.23	26.19	12.23	26.19	3.15	—	3.45	
Summa	218.21	102.51	89.31	191.82	81.91	184.42	26.39	7.40	33.79	
B. Kostnaderna för dyrtidstillägg vid affärsverken ...	144.57	67.40	57.63	125.03	50.60	118.00	19.54	7.03	26.57	
Tillsammans	362.78	169.91	146.94	316.85	132.51	302.42	45.93	14.43	60.36	

Tab. 1 och 2 angiva de beräknade dyrtidstilläggen per år vid olika indexställning enligt nu gällande och enligt föreslagna nya grunder. Vardera tabellen upptager därvid årsbelopp av dyrtidstillägg, sådana dessa beräknats såväl under förutsättning att de vid 1921 års riksdag föreslagna lönerregleringarna ej genomförts som ock under förutsättning att nämnda lönerregleringar samtliga vore genomförda. Med den uppställning, som de båda tabellerna sålunda erhållit, är det möjligt att direkt ur desamma utläsa dels de beräknade dyrtidstilläggen år 1922 vid

olika indexställning enligt föreslagna grunder, *dels* motsvarande belopp enligt nu gällande grunder, *dels* slutligen den förskjutning i dyrtidstilläggens belopp, som de ifrågasatta lönereregleringarna tillsammans antagna åstadkomma.

I tab. 3, vilken tabell utarbetats på grundval av i tab. 1 och 2 förekommande uppgifter, återfinnes en uppskattning av dyrtidstilläggen för år 1921 jämte beräkningar rörande de minskade utgifter för dyrtidstillägg, som sammanhånga *dels* med beräknad sänkning av levnads-kostnadsindex till 260 för det förra halvåret och 240 för det senare halvåret, *dels* med de ändrade grunder för dyrtidstilläggens beräk-nande, som föreslagits till tillämpning från och med den 1 juli 1921. Av tabellen framgår, att vid den förutsatta indexställningen dyrtidstill-läggen enligt de nya grunderna skulle under innevarande år draga en totalkostnad av 302.42 miljoner kronor, därav 184.42 miljoner att genom särskilda anslag anvisas, samt 118 miljoner vid affärsverken.

Departements-
chefens hem-
ställan.

Departementschefen, statsrådet Beskow, föredrog här efter ett i enlighet med vad av honom förordats upprättat förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst samt hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att godkänna berörda förslag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall; och skulle proposition i ämnet av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar, avlåtats till riksdagen.

Ur protokollet:

Martin Philipson.